

Debata „Da li Srbija odustaje od evrposkih integracija“

11.10.2011.

Hotel „Zira“ Beograd

Antonela Riha: Dobar dan svima, hvala vam što ste došli u ovolikom broju na ovaj današnji skup koji organizuje Fond za humanitarno pravo i Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Tema nam je Srbija i evropske integracije. Naime, kao što znate, sutra bi trebao da bude usvojen godišnji izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije. Kažu da će taj izveštaj biti pozitivan, ali takođe stižu u ova poslednja 24 sata, bar kako sam videla na vestima, oprečne informacije čak i o tome da će se do poslednjeg trenutka izjašnjavati o preporuci za kandidaturu Srbije u Evropskoj Uniji, mada smo čuli i vesti da ćemo možda dobiti i datum pregovora. Sve u svemu konfuzija je jedna nastala i oko ovog izveštaja i kandidature i datuma pregovora i to nije samo konfuzija koja je na nivou vesti već čini mi se vrlo suštinska kada je reč o Srbiji. Naime, zapravo, postavlja se pitanje i odgovor je vrlo jasan kako smo došli u ovu situaciju. Naime znamo da je kriza koja traje na severu Kosova u poslednjih par meseci uslovlila jedno bujanje evroskepticizma, dakle od očekivanja da ćemo dobiti čak i datum pregovora, otpočinjanja pregovora za učlanjenje u Evropsku Uniju. Posle hapšenja Mladića i Karadžića došli smo dotle da onaj proklamovani cilj vlasti i Kosovo i Evropska Unija dostiže do jedne potpuno druge fraze, a to je ili Kosovo ili Evropska Unija i to je ono što čujemo zapravo od političara čija se retorika sve više u tom pravcu pojačava čak i onih političara na vlasti od kojih to možda nismo očekivali. Cilj ovog današnjeg skupa je da uključi širu javnost koja već duže vremena čuti ne samo oko ove teme. Ova tema je sada zaista ključna, već i da se otvori jedna debata oko toga šta je zapravo ne interes Srbije nego interes vlasti u ovom trenutku i da se postavi jedno potpuno drugačije pitanje od onih koji se postavljaju u poslednje vreme, a to je da li Srbija odustaje od evropskih integracija. I to bi bilo osnovno pitanje i u ovoj debati koja je, ja vas molim da ima neko ograničeno trajanje i da budete fokusirani mada nas nema puno, tako da ono što sam ja rekla na početku tri do pet minuta, 'ajde da kažemo da može da bude i duže. Ali bih ja na samom početku organizatore ovog skupa, a to su Nataša Kandić i Dinko Guhonjić pitala zbog čega su uopšte postavili ovakvo pitanje "Da li Srbija odustaje od evrointegracija" i zbog čega sumnjaju uopšte u tu ideju, u taj cilj da je Srbiji neminovno mesto i da je to od velike važnosti da bude u Evropskoj Uniji. Nataša

Nataša Kandić: ovo je ja mislim dobro pitanje i stvarno naši odgovori mogu da pomognu uopšte razjašnjenju ovog političkog trenutka u Srbiji. Moje mišljenje je odnos države i ozbiljnost tog odnosa prema evropskim integracijama i u našem slučaju se pokazuje da zapravo i ja zaključujem i reći ću vam na osnovu čega da je zapravo vrlo dobro da su političari shvatili da će izručenjem Ratka Mladića dobiti taj status kandidata a da zapravo niko nije ozbiljno ni mislio dobijanje početka pregovora. Početkom pregovora, datuma za pregovore otvara se to pitanje sa poglavljima i naravno jedno od najvažnijih poglavlja je pravosuđe i poštovanje ljudskih prava i mislim da je to ono ključno pitanje. I odgovor na to pitanje u stvari pokazuje i moj je odgovor zbog čega ja mislim da Srbija odustaje od evropskih integracija. Ja mislim da postoji dovoljno dokaza

koji se mogu identifikovati praćenjem, pisanjem medija da započete reforme u institucijama su stale i da ta izgradnja u odgovornim institucijama ne postoji nikakav napor na toj izgradnji. Ja ću smo kratko na primeru Tužilaštva za ratne zločine i Ministarstva pravosuđa da pokušam da dokažem tu svoju tezu da se odustaje. 2004. i 2005. kada je to tužilaštvo počelo ozbiljno da funkcioniše to je stvarno bila jedna onako oaza, činilo se konačno imamo početak uspostavljanja vladavine prava i to na pravi način. Od kažnjavanja za ratne zločine koje su počinjene u prošlosti. I Fond za humanitarno pravo i druge organizacije za ljudska prava veoma su to podržale. Mi u Fondu za humanitarno pravo smo i dokazima i svedocima i trčali smo po regiji u vreme kada nije bilo odnosa između tužilaštava da molimo i hrvatsko i da molimo i porodice na Kosovu da učestvuju u suđenjima za ratne zločine da bi se već od prošle godine od početka 2010. godine potpuno jasno videlo da zapravo mi imamo na delu isto ono što smo imali za vreme Miloševića. Zaštita institucija nasuprot onome što treba ta jedna institucija da radi. Oni nemaju problema ta institucija i tužioci da podižu optužnice protiv onih koji su direktno pucali zato što su to pripadnici zato što su to pripadnici jednog socijalnog kriminalnog miljea, ali još uvek nije dopušteno i mislim da iza toga stoji jedan politički konsenzus, optuživati generale, bilo da su vojni ili policijski. Mi danas imamo jasno nekoliko primera već od početka 2010. koji pokazuju šta se dogodilo. Imamo slučaj Ganića kada britanski sud u julu 2010. godine za tužioca Republike Srbije kaže da je to nepouzdan svedok. Kako nepouzdan svedok pred jednim stranim sudom može uopšte može uopšte ovde da sudi za ratne zločine. Imamo situaciju kojom Ministarstvo pravosuđa pred tim istim sudom dostavlja dokumente i papir u kojem po prvi put kažu da se u Bosni i Hercegovini u vreme događaja u Dobrovoljačkoj ulici da se radilo o međunarodnom oružanom sukobu. Mi imamo znači odluku britanskog suda koji skraćuje, koji donosi odluku kojom vrlo jasno kaže da ne izručuje osumnjičenog Ganića pravnim organima Srbije zato što on ne bi imao pravedno suđenje u Srbiji. To se ponavlja zatim i u slučaju Divjaka, a onda da vas samo podsetim i ono što je bilo transparentno u medijima na naslovnoj strani Politike, Tužilaštvo za ratne zločine je uhapsilo hrvatskog nekadašnjeg branitelja, a da pritom nije bilo u stanju da navede koje su to žrtve. Nakon pritiska pre svega iz Hrvatske, nakon nekog kompromisa u političkom tom svetu Srbija, Tužilaštvo za ratne zločine i Ministarstvo pravosuđa predaju osumnjičenog hrvatskim organima. Onda, još jedna stvar koja je zbilja čini mi se prošla neprimetno jako govori o tom da kažem kompromitovanju te institucije Tužilaštva za ratne zločine i Ministarstva pravosuđa. Vi svi znate da se ovde sudilo pripadnicima Škorpiona za učešće u izvršenju genocida u Srebrenici u julu 95. godine na osnovu video trake koju je Fonda za humanitarno pravo predao tužilaštvu. Jedan od onih pripadnika koji se vidi na snimku je dugo bio u bekstvu. Identifikovan je i lociran u Francuskoj. Ono što je bilo logično očekivati je da on bude izručen Srbiji zato što je ovde svima njima suđeno osim onom jednom pripadniku, onom Davidoviću u Hrvatskoj. Znači ovde su svi dokazi, ovde su svedoci ovi koji su među pripadnicima koji su osuđeni. Znači sve je bilo lakše i danima smo imali tu političku izjavu u medijima u kojoj se govorilo da, Francuska će da izruči tog optuženog Momića, izručiće Srbiji. I odjednom imamo odluku francuskog suda. Sud donosi odluku o izručenju pripadnika Škorpiona Hrvatskoj. Pazite to je jedan pokazatelj, ali zbog čega ga ne izručuju Srbiji zato što je presuda pripadnicima Škorpiona takva da u njoj stoji i taj deo koji kaže da sud nema dokaza da su zarobljeni muslimani da su oni streljani, da su oni iz Srebrenice. Znači kompromitovanje ove institucije jer oni ustvari

nisu hteli. Smatrali su da povezivanje ukoliko sud donese presudu da je reč o muslimanima iz Srebrenice a dokazi to nedvosmisleno pokazuju, da će napraviti da kažem taj jedan put ili otvoreno polje za moguću reviziju presude Međunarodnog suda pravde. I time bih završila i rekla bih da su to toliko dokazi jasni, koji pokazuju da u jednom trenutku na početku imamo instituciju koja zbilja pokazuje spremnost i podržana je i bila je od međunarodnih institucija tranzicione pravde da napravi jedan dobar radni odnos na kažnjavanje ratnih zločina, da danas imamo instituciju koju vode oni koji zapravo imaju isključiv interes, a to je da brane nekadašnje kriminalne institucije i da žive u stalnom strahu da im nešto u tim optužnicama ne promakne što bi mogla bosanska strana da iskoristi u procesu pred Međunarodnim sudom pravde. Ja bih stala i mislim da sam

Antonela Riha: hvala Nataši i čuli smo iz ugla Fonda za humanitarno pravo razmišljanje o funkcionisanju državnih institucija i u kontekstu toga jel koliko smo zapravo daleko od onoga što bi bili zapravo nekakvi evropski standardi u institucijama, ali još jedan od organizatora ovog skupa je Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Dinko Gruhonjić. Dakle mediji takođe mogu da budu tema i vidimo kako pišu u poslednje vreme. I kada čitamo mediji mi zaista možemo da pretpostavimo da Srbija odustaje od evropskih integracija, da li je to zaista tako.

Dinko Gruhonjić: dobar dan svima. Nešto nas je malo danas, pogotovo recimo nas iz Vojvodine nego i iz Beograda što je verovatno samo po sebi izvestan pokazatelj u kakvom se stanju nalazi i ono što bi se moglo nazvati uslovno građanska Srbija kod nas. Pa Antonela Riha ja iskreno nisam siguran da je zapravo Srbija i htela Evropsku Uniju. Mislim da je to igra koja se igra počev od 2003. godine pa evo do sada bez prestanka, a kad slušam, sad sam slušao na putu u kolima vesti i određenih proevropskih medija u Srbiji ili pod navodnicima proevropskih. Vi prosto imate kao slušalac utisak da je ta Evropska Unija toliko zla i da nas neprestano bičuje nekakvim novim uslovima i to je ono što mediji zapravo očigledno žele da proizvedu kao efekat na svoje slušaoce, gledaoce ili čitaoce i onda se kaže kako Evropska Unija nas uslovljava i kako je porastao evroskepticizam zbog toga. Naravno da nije reč ni o kakvom uslovljavanju već više prosto o, kako bih rekao, o civilizacijskim normama koje svako društvo, koje želi da bude zdravo, mora da ispuni. Dakle, nije Srbija zaslužila da bude nagrađena zato što je isporučila Karadžića i Mladića. To je bila njena obaveza, ali to se ovde kod nas u javnosti neprestano drugačije predstavlja. Opet se igra igra sa Kosovom. Videli smo da je tu jednu čudnovatu sednicu Odbora za bezbednost Skupštine Srbije čiji je predsednik, gle čuda, Dušan Bajatović. Gde je onda u javnosti isplivalo da su na toj sednici iznesene informacije šta se zapravo desilo na ta dva famozna prelaza koji su ranije bili poznati po brojevima 1 i 31, a sad imaju imena i za koje je sam Borko Stefanović neposredno nego što je počeo ovaj mini rat na Kosovu u julu mesecu rekao da se procenjuje da otprilike nekih 100 miliona evra godišnje neko obrne u sivoj zoni. Dakle mediji to uglavnom nisu prenosili i to je vrlo jasno zašto je tako kad su mediji u pitanju. Ako ste imali prilike da čitate, po mom mišljenju, izvanredan izveštaj Saveta za borbu protiv korupcije o stanju u medijima i pritiscima na medije. To je ono, sad smo pričali pre početka skupa, što smo manje više svi znali, ali eto sad je sabrano sve na jedno mesto i ja sam ga čitao otprilike kao triler, kao neki krimi roman. Jer prosto ne možete da verujete gde živite. Nije nikakva

uteha. Mediji su prosto ucenjeni. To se zove cinično sofisticirana cenzura u poređenju sa onom cenzurom koja je bila u vreme Miloševića. I mi danas apsolutno u Srbiji nemamo, sem časnih izuzetaka medijski pluralizam. Imamo samo privid medijskog pluralizma u smislu brojeva kanala na daljinskom upravljaču IPTV, Total TV, kablovskih televizija itd., a zapravo gledamo gomilu istoga i manje ili više gomilu ničega. Imamo jednu spregu krupnog kapitala, politike i medija i bolje reći politike i medija iz kojeg kasnije pod navodnicima srećni pojedinci izvače debelu korist za sebe i postaju tajkuni u uslovima u kojima bi i moja pokojna baba mogla da postane tajkun. Dakle čitava ta igranka sa Evropskom Unijom je zapravo produžetak onoga što smo imali tokom 90-tih godina samo drugim sredstvima, produžetak pljačke ove države i njenih građana na jedan bestijalan način i to je potpuno logična stvar jer Srbijom upravljaju i dan danas u ekonomskom smislu ljudi koji su novac stekli na genocidu, na etničkom čišćenju, na pljački. Mi iz medija o tome ne pišemo zato što ne smemo da pišemo pod navodnicima zato što ćemo pod navodnicima dobiti otkaz jer nam oni pod navodnicima daju plate. I tu je vrlo prosta stvar. Srbija kao da čeka i mislim da je to najveće nadanje Srbije da Evropska Unija propadne. Tako da ja mislim nigde se sa takvom radošću ne dočekaju vesti o mogućem grčkom bankrotu, španskom, talijanskom, irskom itd, o tome svedoči i dakle vršljanje Rusije po Srbiji čiji se ambasador ponaša tako kako se ponaša. Činjenica da smo im poklonili NIS za bagatelne pare. Činjenica da recimo Radio televizija Vojvodine plaća tim istim Rusima, dobro poslušajte, 50 hiljada eura mesečno za zgradu Naftagasa u centru Novog Sada, dakle za najam prostora. Činjenica da smo im uz NIS poklonili 1750 nekretnina i objekata vrlo reprezentativnih širom Srbije. I ta igra nije ni malo naivna po građane Srbije i bilo je pošteno da im se to otvoreno kaže da maske padnu, da vladajuće elita onog momenta kad je potpisala deklaraciju o pomirenju sa Socijalističkom partijom Srbije je zapravo vrlo jasno iznela svoje namere što se tiče Evropske Unije. Dakle oni će nas držati u tom položaju talaca dokle god budu mogli da bi mogli nesmetano da nastave da nas pljačkaju, da bi mi plaćali najskuplju hranu verovatno u Evropi, najskuplju garderobu, najskuplje automobile i sve najskuplje, imali najveće poreze . Eto jedna sve u svemu jedna vedra slika sa moje strane.

Antonela Riha: Dinko je, Dinko hvala, Dinko je na samom početku postavio jedno pitanje, a to je da li je Srbija ikada htela da uđe u Evropsku Uniju. Mi ovde među nama imamo jednog čoveka koji možda može da nam odgovori na to pitanje, ali i na to šta se u međuvremenu desilo. Jer zaista smo negde u prvoj polovini protekle decenije imali osećaj da idemo punom parom ka Briselu i uopšte ka međunarodnoj zajednici kao takvoj, a onda smo došli dotle da sada postavljamo pitanje da li Srbija od toga odustaje. Gospodine Živkoviću da li biste vi.

Zoran Živković: pa kad sam prozvan naravno da hoću. Kad me pitaš jel hoću, a ja kažem ne. To znači ne, ali ja

Antonela Riha: dobro nismo se onda razumeli.

Zoran Živković: dobro može i ovako. Ja asmo mislim da je loše da ja počnem da nakon uvodničara. Upravo bi ja trbao nešto da kažem upravo iz razloga koje si rekla da sam ja, kako bismo rekli, okužen time što sam bio u vlasti jedno vreme, tako da pitanje je da li na

ovakvom skupu to ima smisla da tako počne priča, ali mogu da kažem nekoliko reči. Ali prvo mislim da je pogrešno pitanje da li Srbija odustaje od Evropske Unije. Koja Srbija, znači ko građani ili vlast ili opozicija ili neki treći sektor ili ko ili treći sektor. Srbija kao država mislim da ne odustaje ali pod državom ne mislim na vlast nego mislim na jedan međunarodni faktor. Građani ne odustaju čak i po ovom poslednjem jako lošem istraživanju, odnosno istraživanju sa jako lošim rezultatima. To je 48%, ako uzmemo u obzir moguću grešku, moguće je da još uvek preko 50% ljudi uz svu ovu antievripsku kampanju koja se vodi iz svih oružja pre svega sa pozicije vlasti, a i ovi drugi pomažu, još uvek je to veliki broj. Naravno to je mnogo manje od 74, 75% koliko je bilo u decembru 2003. godine, ali ipak je preko 50%. Meni ti rezultati tih anketa nisu nikakvo iznenađenje zato što je očigledna, jasna, otvorena kampanja protiv Evropske Unije koju ponavljam vodi vlast. Znači kad neko kaže sa pozicije vlasti, predsednik države ili neko od manje važnih ljudi iz te vlasti, mi smo za Evropsku Uniju, ali. Znači to je odmah negativna kampanja. Mislim sad svako ima neko svoje ali. Od toga da sačuvamo svoju samobitnost, da se ne promenimo, da ostanemo isti, to znači ne. Ako želite Evropsku Uniju morate da se menjate. Svi se menjaju u Evropskoj Uniji. I Nemci i Francuzi su se menjali na početku i danas se menjaju, a kamo li ovi koji žele da tek uđu. Znači to me ne iznenađuje. Ja sam skoro sebi dozvolio da kažem da je ustvari pozicija političara u Srbiji, jer nije samo vlasti kriva. Na opozicionom delu političkog neba su još gori i to bez izuzetaka. Znači nema izuzetaka. Ima samo nekog ili bi volio da ne pratim. Neka mi neko kaže koji izuzetak. Koja politička stranka se dosledno zalaže u zadnjih pet godina za evropske vrednosti i čini bilo šta da bi pomerila Srbiju napred ka toj integraciji. Ja bih voleo da čujem i neki argument koja bi to bila stranka. Ni Kosovo ni Evropa. To je ustvari glavna strategija srpske političke elite. Za Kosovo ih baš briga. Znači Kosovo je nezavisno, naravno, znači svako ko zna da čita novine, a ne srpske nego neke druge novine i ko se obaveštava na bilo koji način osim u srpskim medijima zna da je Kosovo nezavisno nepovratno. U modernoj istoriji Evrope, ne u ukupnoj istoriji ne postoji primer da je nešto što je izgubljeno ratom dobijeno nazad kroz pregovore. Ni na svetu verovatno, ali to nism istraživao, ali u Evropi sigurno zadnjih 500 godina niko ko je izgubio teritoriju kroz neki rat nije uspeo da je vrati kroz neke pregovore, ugovore ili ne znam šta. znači opcija ako neko želi da neko vraća Kosovo nazad u sastavni deo suverene Srbije je rat, što je nemoguća misija. I to neće niko, čak ni ovi što i dalje puštaju brade, kose, nose šajkače i sede, kako se zove, na slami i izigravaju četnike, ni oni neće da vrate, a kamo li neko ko deluje da je više normalan od njih. Prema tome to je izgubljena stvar. Kosovo je samo priča predizborna za sve stranke. Što ni jedna stranka bilo da je opet na vlasti ili opoziciji nije ostvarila svoj program za koji je sebi stavila svoj cilj, koji je sebi stavila za protekle tri, četiri godine. Ovi sa vlasti nisu zaposlili nikoga, nisu dobili ni jednu ozbiljnu investiciju, nisu sačuvali Kosovo, nisu napravili atmosferu za te investicije pogodniju. Nisu učinili ništa. Čak ni ovaj most nije završen. Ni jedan most od ovih koji su završeni nije završen stvarno, a kamo li neka ozbiljnija obećanja. Možda zbog toga niko iz Novog Sada nije došlo dovoljno novinara. Možda je bilo lakše kad je bio smo taj polu most. Kosovo je apsolutno završena priča i u njihovim glavama, smo što će sad to ponavljati stalno zato što je to najbolji mamac za izbore i za ponovno dobijanje glasova. Kad ne možete da kažete da ste uradili nešto ozbiljno na ljudskim pravima, ekonomiji, međunarodnom položaju, bilo čemu, onda kažete Kosovo. Onda se tu podloži nekih 40, 50% duša u Srbiji koje da čuju neke tako velike reči kao što je Kosovo bilo Lazarevo,

bilo Borkovo ili ne znam ko je sve bio između i nekom potpuno iracionalnom odnosu prema stvarnosti ljudi ipak izlaze da glasaju na izbore gde kažu Kosovo je glavna tema. Neko će glasati za Tadića zato što misli da će on to da spasi, neko za Borka. Neko će da ide da glasa za Tomu koji će to da spasi preko, ne znam kako se zove ovaj novi Arkan. Neko će glasati za neku treću opciju, ali opet će tema biti Kosovo. I to je stvarno velemajstorski potez da ta politička elita ponovo prodaje isti proizvod koji je prodavan u Srbiji od 90-te do dana današnjeg. Znači proizvod koji ne radi, koji nikad neće da proradi, koji je van garancije, koji čak i više ne troši onu struju koju mi imamo nego neku drugu. Znači potpuno nepotrebna stvar u dnevnom životu. Naravno da je meni žao što Kosovo nije sastavni deo. Mnogo je meni žao, mnogih stvari, ali to nema veze sa realnim životom. Pored političara su krivi i mediji koji postoje i javno mnjenje koje ne postoji. Znači mediji su u Srbiji, ne postoje slobodni mediji. To liči da je to danas, dosta liči, verovatno jeste. Liči mi Blic ponekad, ne baš svakog dana i sve ostalo su mediji koje neko kontroliše. Govorim o ovim medijima koji su masovni, koji su. da ne tražimo sad neke male novine koje polovina od nas ne zna. Javni servisi, vojvođanski, srpski, beogradski, to je razglasna stanica. Razglasna stanica političke opcije koja to vodi. Ovo što se prodaje na kioscima, a nije novina, a zove se Kurir, Pres, Alo, Tabloid. Osim Tabloida koji je u rukama nenormalnog čoveka svi ostali su u rukama službi. Ali ja nemam paranoju u službi. Mislim službe mogu da budu i dobre, korisne, ne baš dobre, korisne za jednu državu ako su postvljene na pravi način. Ovde, to je čista zloupotreba. Znači Kurir je vojna služba, Pres je konglomerat jednog tajkuna, jednog koji nije tajkun nego pravi mostove, nije tajkun. I sa vlasti su obojica. Politika je, žao mi je što tu nije urednik koji je pozvan. Liči na novinu ali potpuno neinteresantna i neki dan sam, juče sam čitao kako Kusturica brani Kosovo ponovo. Znači mediji ne postoje, B 92 ponovo, B 92 koji je kroz razne svoje statusne vlasničke promene, promene u boji iz crvenog u ljubičasto i ne znam šta sve praktično izgubio svoj identitet i više nije novina, RTS nije medij kojem se može verovati. Ja više nažalost ujutro u 9 ne palim televizor što je bila navika petnaest godina. Druge televizije neću da komentarišem, ne zaslužuju da budu komentarisane. Znači imamo jednu vlast koja se igra i koja se bori na izborima samo za golu vlast koristić reciklirane teme kao što je Kosovo, mediji koji apsolutno duvaju u leđa toj vlasti i javnost, kritička javnost koja u Srbiji ne postoji. Znači možda postoji tajna, možda postoji, ali neće da bude javna, javnost treba da bude javna. Ja ne znam u Srbiji ni jedan autoritet koje, čije javljanje u javnosti se očekuje, čiji natpis u novinama je neka mera vrednosti, čija ocena neke pojave, nekog događaja, neke osobe znači nešto iole značajnom broju ljudi u ovoj Srbiji. Znači tih autoriteta nema. Organizacije koje bi trebale da se bave time da u javnosti stalno otvaraju teme ili su se umorile ili su dobile smanjeni prostor za svoje delovanje ili su .... i mi imamo stalnu jednu vrlo strašnu, vrlo strašnu baš katastrofalnu situaciju. Praktično živimo u državi u kojoj jedan ozbiljan punoletan građanin koji još uvek malo razmišlja može da zaključi da ovde nema alternative, a to znači da nema budućnosti. Naravno da ja grešim i da uvek ima neke budućnosti, ali moj utisak je i bojim se da je to utisak ogromnog broja ljudi u Srbiji da alternative nema ne samo kod političara, vlasti, nego nema alternative u bilo kojoj oblasti koja je bitna za razvoj društva i za stanje u jednom društvu i drugo da to podrazumeva da ljudi ne znaju šta dobro može da im se desi. Recimo može da im se desi recimo nešto što je van nas, nešto što je neka elementarna dobra stvar da se dogodi umesto katastrofe, ne katastrofa nego pozitivna stvar i ja se nadam da će se to desiti mada realno moje nade su

potpuno naivne. Da li je Srbija nekad htela da ide ka Evropskoj Uniji, da li je vlast nekad u Srbiji htela da ide. To je moja definicija pitanja. Naravno da jeste i ta vlast je to vrlo jasno pokazivala naravno uz puno grešaka mislim evo i sa distance od 8 godina kad se meri greške, želje i ostvarene želje s druge strane mislim da greške su stvarno male u odnosu na ono što je ostvareno. Naravno zbog tih jasnih proevropskih stavova i dela, ne samo stavova. Mogao bih danima da pričam koja su to dela ako ih već sada vi ne znate onda je besmisleno da ih ja sada pričam. Zbog toga je ta vlast bila nepopularna u Srbiji. Zbog toga je pucano na vlast i zbog toga je ta vlast smenjena u Srbiji onako za trajno bez mogućnosti da su ljudi koji su se time bavili ponovo angažuju. Ne mislim na sebe. Mislim na masu drugih ljudi koji su na nekim nižim, manje poznatim javnim nivoima radili ozbiljno svoj posao bilo da su to bili službenici Ministarstva pravde ili Ministarstva policije ili Ministarstva obrazovanja, u zdrvstvu. Jedna ovakva knjiga može da se napravi ovako tih dimenzija. Ovako o ljudima koji su od 2000. godine od 05. oktobra do tamo negde marta 2004. godine radili u Srbiji nešto dobro. Hvala bogu su mahom živi, ali više nisu ni na svojim mestima u odseku ministarstva za nešto. Ne ministri, ne neki veliki činovnici, masa nekih malih ljudi koji su sklonjeni, otpušteni, pokriveni nekim rogobatnim šefom samo zato što su radili svoj posao na valjan način. Znači bojim se da je situacija takva da ne može da se popravi tako lako, ne može da se popravi odavde. Da Srbija nema snagu da je sama popravi i stvarno sam preterao. Još jedan minut samo. Ja pozivam Evropu da nas spasi i to tako da nam sutra dodeli i kandidaturu i datum. Znači kandidatura, to ćemo inače dobiti, to dobijaju svi. Svako ko se javi to dobije. Datum neće biti poklon proevropskim pod navodnicima, partijama pred izbore. Biće kazna, to je strašni sud, jer kad dobijete datum dolazi vam sto ili nekoliko stotina malih aparčića iz Brisela koji nadgledaju šta radite. Mi smo imali jednog 2003. godine. Zvao se Štefan Lene i on kad dođe. Kakav Solana, kakvi ovi drugi. Oni su potpuno bezopasni u odnosu na Štefana Lenea koji dođe, to je mali Austrijanac koji dođe i sve zna. I zna šta se dešava svaki dan i hvata nas gde grešimo, gde namerno grešimo, šta hoćemo da sakrijemo. Zamislite sto takvih koji dođu i svaki dan sede jedan, dvojica iza predsednika, jedan iza ministara i tuku preko ruku čim nešto pogreše, namerno ili nenamerno. Znači to će biti božja kazna ili đavolja, ko šta više volite. Onima koji danas vladaju Srbijom, onima koji se nadaju da će posle izbora da vladaju Srbijom ako se desi to da nam praktično Evropa pošalje jednu ekipu koju bih nazvao, kako da ih nazovem, kaznena ekspedicija. Znači jedna kaznena ekspedicija eksperata koji, šta oni rade. Samo poslednja rečenica. Oni dolaze, znaju šta se ovde dešava, znaju istoriju, vide šta se dešava dnevno, pišu izveštaje i objavljuju na tri meseca. Znači nema više laganja. Sve što se radi u Srbiji će ovog puta stvarno biti na svetlu javnosti. To je jedini način da se ovde desiti jedna istorijska spoznaja da većina građana shvati ustvari šta se nama dešava i šta nam se dešavalo od lazarevog Kosova do borkovog Kosova. Ja se izvinjavam

Antonela Riha: hvala gospodine Živkoviću. Možda je i to negde razlog za koji ne znamo evroskepticizma raste. Svest o tome da će konačno doći neko da nas kontroliše. Da li možemo na takav način da posmatramo. Vidim da ste počeli da razmišljate

Milan Antonijević: pa sada kada krenemo od same te nove kandidature vidim da će doneti neku novu vizuru u Srbiji, međutim datum jeste ono kao što smo već svi приметili, datum jeste ta razlika između ispunjavanja nekih kvačica i kućica gde mi donosimo

zakone i same primene zakona. Ja mogu da prođem kroz određene primere koji ukazuju na koji način se u ovom trenutku zakoni ne primenjuju i to nam naravno govori o volji da se Evropskoj Uniji priđe i zbog čega će taj ustvari pritisak i odijum svih političara koji trenutno krstare Srbijom da priđu Evropskoj Uniji i da počnu sa primenom zakona zbog čega nažalost do toga neće doći, kada krenemo, Nataša je pominjala Tužilaštvo za ratne zločine. Još jedno, sva tužilaštva na koje JUKOM obraća pažnju tokom svog rada kojima smo se obraćali brojnim krivičnim prijavama, nažalost ostaju bez ikakvog odgovora. Kada vi od početka 2011. godine podnesete skoro 10 krivičnih prijava vezano za ugrožavanje branitelja vezano od rasizma i nadalje i nemate nikakav odgovor, ni jednog od tužilaštava, mislim da je to stvarno jedan jak znak da samo tužilaštvo neće obraćati pažnju na ovo, a očigledno Evropska Unija ukoliko ozbiljnije uđe u češljanje onoga što Srbija radi to će im biti jedan od prioriteta. Ugrožavanje branitelja, sama kršenja ljudskih prava na koja ukazujemo će biti u fokusu Evropske Unije. Pretpostavljam da ćemo posle govoriti o Paradi ponosa, tj samo otkazivanje, tj. zabrana Parade ponosa govori o tome da se ta granica, ta crvena linija o tome da se poštovanje ljudskih prava i nepoštovanje ljudskih prava neće u skorom periodu preći, a kada se vratimo na samo tužilaštvo. Tu imate isto to tužilaštvo za visoko tehnološki kriminal nije ustupalo u određenim slučajevima koje smo upućivali. Sada vidimo da žele da postupaju slučaju protiv Dobrice Ćosića, ustvari kada je objavljena vest da je Dobrica Ćosić dobio Nobelovu nagradu to je njima jedan signal da oni moraju po službenoj dužnosti da se bave tim pitanjem, što je stvarno apsurd. Vi kada imate neka druga pitanja da to isto tužilaštvo ne želi i pored krivične prijave Dobrica ne želi da podnese krivičnu prijavu. On je čovek još uvek šokiran, srećan ili već kako god, ali vi nemate nikakav odgovor tužilaštva u tim drugim situacijama. Sve su to neka opšta mesta, nažalost postoji i ovaj krug ljudi. Mi opet ubedujemo ubedene. Meni je to stvarno još uvek jedan veliki problem da je ovaj krug ljudi koji ovde sede od novinara pa do predstavnika civilnog društva. Mi svi delimo isto mišljenje. Znači sada pokušavamo jedni druge da ubedimo da sve ove tačke koje je ćemo otvarati jedno stvarno stanje ali nemamo nažalost taj odgovor i iskorak kako ka medijima, kako ka građanima kako bi oni ovde sedeli i razgovarali o ovim pitanjima. Slučajevi torture na kojima radimo takođe pokazuju porast u poslednjem periodu. Znači u poslednjih pola godine mi imamo pozive od strane ljudi koji vode unutrašnju kontrolu da se sastajemo sa njima redovno svaka tri meseca. Nažalost svaki put izađemo sa određenim slučajevima na kojima oni ne rade. Znači dobijemo potpuno iste tipske odgovore samo što sad imamo tu ljubaznost da žele svaka tri meseca da odvoje jedan sat gde mi stvarno kažemo da opet ništa nisu uradili. To smo tehnički uradili, išli smo pre par dana kod Načelnika unutrašnje kontrole. Potom tu je diskriminacija na koju je takođe veoma teško skretati pažnju. Ta tema se zagubi u medijima i na kraju mislim da je prilično indikativno kada govorimo o poštovanju ljudskih prava. Razlika između, znači slučajeve koje mi radimo, razlika između raseljavanja ljudi koji žive na budućoj trasi mosta Zemun - Borča i razlika između onih projekata koje finansira Evropska Unija. Kada taj most koji finansiraju Kinezi, kada se kod njega, tj. na toj trasi nalaze porodice koje grad treba da raseli. Znači toj brutalnosti, znači taj način na koji se to radi i to ne odgovaranje institucijama na bilo koji dopis, takođe ćutanje medija o ovom pitanju govori u prilog tome zbog čega se Srbija neće na taj način odlučiti da hrabro uđe u tu borbu sa Evropskom Unijom i tim standardima poštovanja ljudskih prava, preseljenja ljudi, pravljenja nekih normalnih uslova za život građanima Srbije. Sad kako to

predstavljati građanima da je njima u interesu. Da Kinezi ne zidaju most kroz centar Beograd, da će milion ljudi ostati bez krovova nad glavom, a grad biti srećan, ne znam, što ima most preko Kalemegdana, a sa druge strane pokazati koje su prednosti samog procesa ulaska u Evropsku Uniju i znači otvaranja tih poglavlja konkretnih gde ćemo mi skupljati dokaze. To sad trenutno radimo. Ne znam evidentiramo ih ovim misijama koje dolaze ovde. Na nama je da vidimo koji su ostali načini borbe i pokazivanja stanja u Srbiji. Znači da imamo i konkretne pokazatelje stanja, ali i pojedina rešenja. Ja ću se još kasnije javljati ako bude nekih pitanja

Antonela Riha: ja od Vas profesorka takođe očekujem da nastavite ovu debatu oko odustajanja od evropskih integracija. Pažljivo pratite i rad institucija i šta Vam se čini. Da li je ovo pitanje tačno postavljeno? Da li delite taj utisak?

Vesna Rakić Vodinelić: hvala lepo mislim da je pitanje da li Srbija odustaje od evropskih integracija postavljeno u pravom momentu s tim što ja naravno ću početi sa nekim preciziranjem šta podrazumevamo ovde pod Srbijom je li kako je već nas upozorio Zoran Živković. Ja bih pod Srbijom ovde podrazumevala ono što se tako neoprezno zove političkom elitom, a da konkretizujem, vrhove parlamentarnih političkih stranaka. Nezavisno da li su te stranke na vlasti ili su one u opoziciji. Čini mi se da ne možemo sporiti da na evroskepticizam ili evroentuzijazam našoj nedavnoj istoriji u sadašnjosti imaju veoma velikih uticaja i stranke koje su u opoziciji. Dakle kad govorim sada o tome mislim na političku elitu u smislu vrhovi političkih parlamentarnih stranaka. Meni se čini veoma važnim da detektujemo taj momenat kada je ta vrhuška, eto tako ću je nazvati, politička vrhuška, bez obzira na verbalni pojavni oblik zapravo odustala od evropskih integracija. Ja sam uverena da ono što smo čuli od Zorana istinito da je odista kako vlada Zorana Đinđića, tako i vlada Zorana Živkovića, do onih izbora iz 2004. godine zaista težila evropskim integracijama i to sasvim od srca i učinila nekakve ozbiljne korake prema tome. Za mene su vrlo bitne dve pravno-političke činjenice. Dakle ne samo političke. Mislim da je prvi korak ka otvorenom odustajanju od evropskih integracija bilo usvajanje Ustava iz 2006. godine. Na to usvajanje Ustava tada je vrlo veliki uticaj imala i Demokratska stranka koja kao što znamo u to vreme nije bila u vladi. Čak mislim možda i odlučujući uticaj i tada su naše političke vlasti i politička opozicija, dakle opet mislim na to jezgro najvećih parlamentarnih političkih stranaka se tu prosto ujedinile zbog preambule ili ne znam zbog čega još koje se tiče Kosova ali pokazaće se ne samo zbog preambule i zbog nekih drugih odredaba tog Ustava, su predstavljali potpuno jasnu smetnju ka ozbiljnom formiranju institucije i to se mislim za pravnike lako dokazuje pa ja onda ne bih o tome mnogo ni govorila. Dakle to je bio prvi korak. Ja sam i dan danas duboko uverena da je taj četrdesetosmočasovni referendum koji je duže trajao bio falširan i da je to jedan ozbiljan korak ka ugrožavanju biračkih prava u Srbiji. Prvi a videćemo sad na ovim izborima ja očekujem i mnogo drastičnije primere. Tada se sa političkom vrhuškom solidarisala i Srpska pravoslavna crkva koja je izvršila veoma veliki uticaj na dobar broj birača i mi znamo da se tu tada takođe desilo nešto vrlo ozbiljno, a to je da na teritoriji Vojvodine taj referendum tada za donošenje novog Ustava nije uspeo. To je za mene bila prva pravno-politička činjenica koja je pokazala da tadašnja vlast, vlast koja je došla posle toga, današnja vlast i uopšte politička elita u smislu vrhova tih političkih stranaka odista je digla ruke od evropskih integracija. Druga, vrlo važna za mene, pravno-

politička činjenica bilo je stvaranje koalicije Demokratske stranke i SPS-a. Ja ne bih imala kao građanka ove zemlje ništa protiv da je ta koalicija stvorena na jednoj hladnoj ugovornoj osnovi. Znae jer ono što je bilo sa druge strane je meni tada izgledalo mnogo gore, znate nego ova koalicija, ali tu nije stvorena samo jedna politička koalicija. Tu je došlo do pomirenja vrhova tih političkih stranaka navodno u naše ime. Da su oni koalicija koja namrgođeno ide jedna pored drugih to ne bi bilo tako pogubno, ali oni se grle i izražavaju svoje emocije, oslanjaju se jedni na druge i zaključuju takozvano pomirenje i meni se čini da su to dve bitne činjenice. Te dve bitne činjenice, dakle recikliranje prošlosti Miloševićevog doba kroz Socijalističku partiju Srbije bez obzira koliko se tvrdilo u medijima da se ona promenila. Pa onda recikliranje nekakve autoritarne moći kroz način na koji je donesen taj Ustav obojio je dalje sve naše institucije. Obojio je legislativni proces koji se shvata kao mašina za mlevenje mesa. Dakle što pre ispustiš određeni sadržaj bez obzira na njegov kvalitet to ćeš napraviti više kobasica i te ćeš kobasice kao prodati nekoj Evropskoj Uniji kao gotov proizvod. Najpogubnije čini mi se to izrazilo na izgradnju pravosudnih institucija i tu se potpuno slažem sa Natašom koja je dala samo jedan segment tog zapravo propadanja pravosuđa u Srbiji koji se tiče Tužilaštva za ratne zločine, a onda i verovatno i sudskog odeljenja za ratne zločine koji posledično prima rezultate tužilaštva. Ja naravno tu mislim na tu takozvanu najnoviju reformu pravosuđa koja ja započeta 2008. godine i sada vidimo njihove rezultate i mislim da je ličnost recimo ministarke pravde upravo paradigmatična za odnos naše političke vrhuške prema Evropskoj Uniji. Dakle na verbalnom planu kao dobro naučena lekcija koju više niko ne veruje jer građanima koliko ih mi smatrali nesposobnima za političku detekciju mogu tačno da prepoznaju ko govori od srca a ko govori nešto što je nabubao. Ona izgleda kao da je nabubala lekciju o evropskim integracijama i njoj zapravo više niko ne veruje. U suštini svi potezi koji se vuku na planu te takozvane reforme pokazuju da se radi sve što je suprotno onome što je Evropska komisija rekla. Ja ću vas podsetiti samo na nekoliko bitnih činjenica. Evropska komisija je naprimer kazala nikako se ne zna kako se došlo do tog broja sudija od 1800 jer ne vidimo parametre na osnovu kojih je to izračunato. Naravno da ne vidi parametre, jer parametri uopšte nisu ni bili osnova za obračun. To je bila jedna svojevrsna odluka donesena između Ministarstva pravde i tog Visokog savetnika. Takođe ne vidi se čime se opravdava da od 138 Opštinskih sudova dobijemo 34 jer to je direktno u suprotnosti sa članom 6. o pristupu pravosuđu koje treba da bude lak. To je deo prava na pravično tako i nezavisno suđenje. Naravno da se ne vidi. Takođe je rečeno tupavo, jer gubite predmete. To vam poskupljuje troškove postupka. Sudije putuju. To je jednostavno bilo urađeno samo zato da bi ti sudovi dobili nova imena. A pošto su dobili nova imena, ajde nastali su neki sudovi koji do tada nisu postojali, pa ćemo onda za njih birati totalno novi sudijski kadar koji na osnovu nekoj ustavnog zakona koji je potpuno u neskladu sa Ustavom, ali neću sad s tim da vas gnjavim. I onda smo na kraju jel tako dobili jednu neefikasnu sudsku organizaciju, dobili smo nekakav sudijski kadar za koji znamo kako je izabran. Ja zaista neću da ponavljam ono što sam već trista puta pričala. Rečeno je takođe i to je bio glavni deo te kritike Evropske komisije da se mora izvršiti revizija tog izbora. I sada su oni počeli tu reviziju izbora da vrše na jedan način koji zaista nigde ne postoji na svetu jer onaj koji je napravio brljotine sad treba da pokuša da ih otkloni. I ono što ja sada moram da kažem. Pomalo, kao moj utisak, pomalo suprotan utisku Zorana Živkovića. Ja moram da kažem da Evropska komisija na kraju na to pristala. Zašto su oni pristali na ovakav način

rekonstrukcije da kažemo pravosudnog poretka makar sa personalne njegove strane, ja ne znam. Da li su im davani podaci koji nisu verodostojni u koje su oni poverovali ili su se prosto umorili ili im prosto uopšte nije stalo zato što mi taj datum za pregovore ne možemo očekivati što ja smatram možda najverovatnijim scenarijem. U nekim situacijama bila sam svedok koliko su pojedini visoki predstavnici Evropske komisije, uopšte Evropske Unije zapravo bili blagonakloni prema Srbiji. Koliko su oni nekakve bedne parčiće naše legislative ocenjivali visokom ocenom i nazivali ih reformskim zahvatima tako da je moj utisak potpuno suprotan onom utisku koji naša politička elita prodaje preko medija, a to je da je, da su organi Evropske Unije neblagonakloni, da stalno nečim uslovljavaju. Naprotiv, moja ocena je da su oni blagonakloni prema Srbiji makar u nekim segmentima, makar kad se tiče pravosuđa i legislative i to mislim da mogu da dokažem. Sad nisam išla u dokazivanje sa pojedinim zakonima i sa, nego sam dala neku opštu sliku. Mislim da to nije teško dokazati. I verujem da uprkos svoj toj blagonaklonosti oni, Evropska Unija ipak u ovom trenutku bez obzira na apele i na opravdanost argumentacije koju ja prihvatom Zoranove da nam treba zapravo nekakav staralac, neka vrsta staraoca našoj vlasti, ja ne verujem da će oni u ovom trenutku biti spremni da Srbiji daju početak pregovora pre svega zato što im je jasno da je ta navodna evolucija institucija zapravo bila jedan običan simulakrum u kome su oni blagonaklono učestvovali sa namerom da to pokrenu sa nekakve mrtve tačke. To je dakle dijagnoza. E sad šta je nama, ako mi dozvolite još jedan i po minut činiti. Zaista srećemo se, svi se vrlo dobro znamo. Znao vrlo dobro smo se znali kad je 06. aprila 92. se našlo nas 250 da protestujemo protiv početka rata u Bosni. Ipak se nešto i u Srbiji čak promenilo. Promenilo se bilo na bolje, nažalost kratko je trajalo i ono što mi sa našim iskustvom možemo da doživimo kao poraz jeste zapravo to ciklično vraćanje u, za nas, zlu prošlost, za neke, u jako lepu neku prošlost. Zamislite kako je ta prošlost divna Dačiću, kako je njemu lepo što može da se sprda o tome zašto se Parada ponosa ne održava u Crnoj Gori podrazumevajući tu jednu gomilu stereotipa iz 90-tih godina. Dakle njemu je lepo, hoću da kažem nama nije. I šta sada. Ja ne mislim da se ikad treba predavati, naravno. Ja ne mislim da to što mi ne možemo preko medija ili na drugi način da dopremo do građana i da ih nekako uzdrmano tako da recimo počnu da osećaju, misle i da se ponašaju slično nekom progresivnom delu društva koji ne spada u tu političku vrhušku, ali mislim da ta subverzivnost kojom je ipak uzdrmano društvo u Srbiji recimo sada sa ovim trt Nobelom nije bila mala, znate. I da možda ljudi koji su mnogo mlađi od mene imaju senzibilitet makar da mladu generaciju nekako animiraju na taj način. Ali mene interesuje sada onaj jedan ozbiljan momenat rađanja vlasti koja ipak nas očekuje. Neki izbori nas čekaju i sve ovo što se sada dešava u vrlo velikoj meri je i posledica te predizborne kampanje. Ja sam razmišljala malo o tome šta bi nam valjalo činiti kao građanima i došla sam do jedne vrlo naivne solucije. Ajde da probamo da im oduzmemo legitimitet tako što ćemo im pisti poruke po tim glasačkim listovima čime će oni naravno biti nevažeci..Ne zaboravimo da kad su bili izbori za centralne organe Bosne i Hercegovine to je do sada u poslednjih ne znam koliko stotina godina najveći procenat nevažecih listića, 22%. Čime ozbiljni intelektualci u BiH objašnjavaju zašto ti centralni organi nisu formirani. Ne zaboravimo da je Milošević promenio Ustav SRJ da bi izgubio izbore. Do tada je predsednik SRJ biran u Skupštini. On je promenio Ustav da bi stekao jer je osećao da mu, iako je bio autokrata da mu legitimitet nešto znači. Meni se čini da u ovoj našoj vrhuški, kako na vlasti, tako i opoziciji mislim tu naravno na te dve tri najviđenije političke stranke,

Demokratsku, kako se zovu ovi novi radikali nikako ne mogu da zapamtim SNS, jel tako, pa onda ne znam DSS, itd. I onda koje stranke tu već postoje, Velja Ilić, da njih treba tretirati kao jednu celinu. Znaite razlike između njih su vrlo male. Lepše je gledati naprimer u Borisa Tadića nego u Tomu Nikolića i toliko. Razlike su dakle vrlo male i ko god da dođe neće nam biti bolje, a verovatno neće nam biti ni mnogo gore. Nekako mi se čini da im treba pokazati građanske zube. Jedino na taj način, možda je on naivan, ali verujte mi politički legitimitet uopšte nije naivna stvar. Uopšte nije naivna stvar i autokrate uvažavaju njihov značaj. Možda da pokrenemo neku akciju, 'ajdemo. Nacrtajte im šta god želite na tom listiću i da probamo da ta akcija bude masovna. Ne znam, ja sam verovatno naivna i uvek pokušavam da nađem neki izlaz. Vidim da je Milan skeptičan prema ideji. Hvala lepo, izvinite.

Antonela Riha: Hvala profesorka. Evo još jedna ideja koja se čula ovde

Aleksej Kašljuhas: Kolumnist lista Danas i asistent za sociologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Ja bih dodao, iako bih se složio sa gomilom izrečenih stavova, da mene uopšte ne čudi ni postavljanje ovakvog pitanja, niti odgovor na njih, dakle ne čudi me odustajanje Srbije od evropskih integracija bez obzira kako to odustajanje shvatili. Bilo preko pokazatelja ispitivanja javnog mnijenja, bilo kao analize ponašanja političke elite ili tako dalje. Mene naime čudi kako nas je ta ideja kao društvo uopšte i držala ovoliko dugo i meni je to ono što je bizarno i gotovo blago šizofreno. Da se razumemo, ja mislim da je ta šizofrenija dobra, i da je ona korisna po ovo društvo i voleo bih da ona potraje, ali to i dalje ne menja, kako smo ovde čuli ispravno, dijagnozu ili suštinu. Da probam da objasnim. Ja smatram da je osnovni komunitativni mehanizam koji je na delu u ovakvoj situaciji.... njega je naime opisao jedan sjajni norveški filozof i društveni naučnik Džon Elster ili Jon Elster. Ja ne znam, Norvežanin je čovek, koristeći se basnom takozvanog Ezopa, kažem takozvanog jer je i Ezop sporna ličnost njegovog istoričnost kao Isusa i Homera itd, jel. Basna je naravno ona o lisici i o grožđu za koje lisica kada ne uspeva da ga dosegne navodi da je kiselo. Taj mehanizam je Elster pronašao u gomili naših društvenih, svakodnevnih ponašanja, odnosno naših racionalizacija neuspeha do kojih dolazimo na svakodnevnom planu. Mislim da je isto i sa Srbijom i Evropom. Suština tog neuspeha zbog kojeg mi sada kolektivno progovaramo da je grožđe kiselo je u jednoj fundamentalnoj nesamerljivosti naših društava. Mi dakle doživljavamo tu Evropu kao uslovljavajuću zato što su stvari o kojima ona govori za nas teške ili strane ili zaista deluju kao rubikoni koje treba preći. Oni nas ne razumeju kao što mi ne razumemo njih. Ja mislim da je u tome suština između ostalog što je Hilari Klinton rekla da ništa novo nije čula na sastanku sa Tadićem i da je izgubila vreme, negde u Njujorku, ako ne grešim itd. I da, kao što je više puta spomenuto i teba to spominjati. Mi ćemo pousvajati neke stvari na papiru, poobjaviti u službenim glasnicima, neko drveće će da strada od svega toga, ali kao što je poznato, ali mi ništa od svega toga nećemo implementirati, ono neće zaživeti, itd. Mi imamo poverenike za informacije, ombutsmene, Verice Barać, sve ostale pojedince. Don Kihote koji verovatno mrze svoj posao ili su ljudi poput tog viteza iz La Manče ili odakle. Dakle jer je doslovno presađen jedan koncept, jedna društvena institucija u društvo za koje taj koncept ili insituciju nije spremno. Isto i sa gej paradom i tako dalje. Dakle imamo usvojene evropske zakone i sa kojima nas onda svi smeju po medijima, sprdaju se svi sa njima i zaštićenim životinjskim vrstama, pa se svi ovde šale

da sad ne smemo zgaziti buba maru, pa ne znam mere obim krastavaca i plaše se za sudbinu rakije itd. ili da deca ne moraju da prijave svoje zdravstveno stanje roditeljima, o jeresi, pa se onda svi zgražavaju nad tim. Dakle to su sve indikatori te nesamerljivosti o kojoj govorim. A istovremeno mi smo ti koji konstantno percipiramo da jesmo zreli za to društvo, samo što nismo ušli i neki političari podgrevaju tu zabludu. Ako se ne varam Božidar Đelić je najekstremniji slučaj u svemu tome i čini mi se da neki čak i veruju u nju. Jel da prevaranti koji su sami poverovali u svoju prevaru kao vrhunski levati političkog tipa. To evropsko društvo vidi nas malo bolje pa nam zbog toga i ispostavlja neku vrstu kritike ili analiza. Neko govori da nismo zreli, da nismo spremni ito onda nas zauzvrat vređa, povređuje. I kada kažu uzgred budi rečeno da gomilu toga treba još da se uradi, mi se ponovo uvredimo. I u tom smislu ja nemam tu jednu vrstu iluzije ili optimizma da ćemo mi na jedan kolektivni način prihvatiti da je to konstantno odbijanje ili uslovljavanje, ili pseudo uslovljavanje za naše dobro. Ono jeste, ja nemam sumnje u to, ali sumnjam da to prihvatanje može biti masovno i da će zbog odsustva te masovnosti politička elita igrati na tu kartu. Ako nas je deset puta odbila lepa devojkica rečima idi očešljaj se, pa onda ne znam sledeći put idi operi zube, pa onda sledeći put idi obrij se, pa sledeći put promeni odeću, ne znam počni bolje da se oblačiš, pa sledeći put zaradi još para, pa promeni automobil neka bude bolji, itd. pa jedanaesti put ćemo je i mi oterati dođavola i pitanje je taj kongitivni mehanizam bez obzira koliko je to dobro za nas ili ne. Da poput lisice i grođža reći grođže je kiselo ili ona i nije tako lepa kao što nam se činilo, a nećemo reći to je sve za moje dobro i biću bolji i lepši i bogatiji ako promenim te neke stvari, ako prođem kroz tu torturu. Ne, otići ću i spavaćemosa debelom ruskinjom sa šanka. Švedanku ko šiša. Dakle ja srbijanske ambicije za članstvom u Evropskoj Uniji smatram neobičnim i smatram ih jednim delom čak i posledicom te neke gotovo grandiozne nacionalističke slike koju imamo o sebi. I sad pojednostavio bih to jako, gotovo vulgarno. Meni je to kao da postoji neki ultra snobovski klub u Las Vegasu gde odlazi Paris Hilton ili ko. Ja sam ovo leto boravio u Las Vegasu i imao sam to zadovoljstvo i tamo ima tih klubova gde se šmrče kokain sa zadnjice lepih devojkica itd i holivudske zvezde dođu tamo za vikend i potroše puno para i sve ostalo. I ja znam da ja tamo nemam šta da radim. Kako da vam kažem, da me ne bi ni pustili unutra. Imam kratke pantalone i ruksak i neobrijan sam i sve ostalo i sa premalo novca pre svega. i meni je nekako stvar kulture da ni ne pokucam na ta vrata, ako me razumete. I sad da sam pokušao i da mi izbacivač kaže mali žao mi je ne može, hoću ja sad biti besan na njega, hoću ja sad biti besan na te ljude unutra. Pa neću, meni je to normalno i sad mogu ja sedeti do jutra kako je to nepravedno, društvenim nejednakostima kako sam ja homo sapiens kao i oni tamo i da nije lepo da se ljudi tako odvajaju i da realno oni nisu ništa bolji od mene ili gori i da su imali tu sreću da se bogate, pardon da se rode u bogatijim porodicama i na nekim drugim teritorijama nego ja, kao što sam ja srećan što sam se rodio u Novom Sadu a ne u Bejrutu ili gde god, ali bez obzira na sve te moje priče i razmišljanja na temu itd, svet je takav kakav jeste čini mi se i takav je da ja ne pripadam tamo. Ja bi voleo da pripadam, voleo bi da Novi Sad bude kao Pariz, ali nije. I hoću li ja sad biti ljut na Pariz, hoću li ja sad biti ljut na Paris Hilton, pa neću, ali mogu da razumem nažalost, ali i ne i da saosećam da mnogi ljudi jesu. Jer sam sad čitao spomenutog Elstera i njegovu Sour grapes inače prevedenu kao Kiselo grođže. Inače Gornji Milanovac je to, Dečje novine ili kako beše. Dakle neverovatno. Naravno da karikiram nisu ljudi u Srbiji ni prostaci, ni seljaci, nisu tog tipa. Niti je Evropa Paris Hilton, ni hedonističko šmrkanje

kokaina i tako dalje, ali mi jesmo nesamerljivi u gomili tačaka da karikatura i nije tako neispravna i završavam uskoro. I namerno kažem nesamerljivi. Ne viši ili niži u tom nekom kulturnom kontekstu finih i divljih, Rimljana, Varvara. Nije u tome poenta. Jedan je klub sa tim hip hopom i ne znam Crncima, drugi je narodnjački klub kod gazda Radeta u nekom Lebazdorfu itd, gde za vikend dolazi Seka i oba kluba su seljačka, ako moram da upotrebim taj ružan termin. Nema tu viši i niži, ali su nespojiva čini mi se međusobno. Još jedna rečenica. Dakle poenta je meni neobična, a delom gotovo nekulturna u tom banalnom smislu što se trpamo u neko društvo kojem ne pripadamo. Kao izgubljeni u prevodu kako kaže onaj film. 68,10 u super market i fleš i sve ostalo. Ali kao, ako kao nus pojava tog trpanja mi uspemo da reformišemo naše društvo da se desi ta stvar biće sjajno, ali ja sam pesimista.

Antonela Riha: Hvala. Staša Zajević

Staša Zajević: Pa dobro ja ću izraziti malo drugačiji sadržaj skepticizma i ne mogu da se opredeljujem između euroentuzijazma i euroskepticizma. Dobro, mislim, pa ja mislim da je svima nama bilo jasno da je za njih bilo kakvi evropski standardi služili isključivo, i to jedanaest godina, samo kao deterdžent za pranje krvi i prošlosti i obesmišljavanje dobrog dijela ono što mi radimo. U tome su neki bili najveći znalci na čelu da Dačićem i to je prosto bila jedna razmena dobara i usluga između njih i dobrog dijela evropskih birokrata. I ovaj to je jedno. Dakle mislim da je potpuno neprihvatljivo da se evropske vrednosti ili vrijednosti svode na Evropsku Uniju. Kako je to moguće da se Evropa svodi na ili mandatlije ili na neke eurobirokrate protiv kojih praktično ustaje čitava Evropa i sa kojima smo mi stalno u kontaktu. Dakle takva eurobirokratija jeste konstrukt elita, jeste nešto nametnuto odozgo iako mi mislimo da trebamo da pred evropskim birokratama tresemo se od straha ko što se tresemo, onda je to problem našeg podaništva. A nismo se tresli pred Miloševićem, a i dozvoljavamo da nas na osnovu evropskih standarda Demokratska stranka unosi razdor među nama, da nas ne dijeli na vrednosnim, nego na projektno tržišnim neoliberalnim osnovama. To je nešto što je pitanje koje moramo mi prosto da se mi međusobno dobro upitamo zato što je. Ovi sukobi koji su nastali jesu nastali u sadržaju odnosa prema Evropskoj Uniji, prema eurobirokratama i sav sukob na našoj sceni jeste tog karaktera. Bojim se da je više tog karaktera tržišno projektnog nego eto ponavljam vrednosnog i to je naša velika odgovornost. Da vidimo kako kaže Milan mislim kako mi da napravimo neku alternativu u odnosu na te dvije birokratije koje su solidarne i u sprezi i koje saraduju i koje onda kada je njima potrebno ne onda kada je nama. Dakle nije, mi koji radimo na terenu, znamo da nisu ljudi uglavnom protiv, ono euroskeptici zato što vole krv i tlo i ne znam šta, zato što su ono vezani za nekakve strašne vrijednosti, nego zato što se plaše takođe da mi možemo da postanemo dio te elite koja je dio tog konstrukta odozgo. Eto prosto mi kod Borke sad smo imali iz deset gradova Evrope predstavnike i predstavnice društvenih pokreta koji su nam kazali kakav je njihov stav u odnosu na evrobirokratije i niko mi ne može nama, zato što se pravdamo niko od nas. Ako je moja kritika NATO pakta ili evropskih integracija ili evroatlantskih integracija, nema nikakve veze sa kritikom dogmatskih ljevičara u Srbiji ili pak šovinista ili nam je jasno da je naš jedna od alternativa u odnosu na njih, jesu evropske integracije i evropske vrijednosti, ali je takođe naša odgovornost da vidimo koji je sadržaj toga. Na koji način ćemo mi kako kaže Milan da vidimo, napraviti iskorak ka građanima da i oni

sjede ovdje. Pravo da vam kažem, ja sam jedva našla ovu salu. Toliko je zapetljano, to je tako jedan šopingmolovski, jedan dosta otuđeni da kažem prostor, tako da to su sve stvari o kojima bi evo nekako bi bilo bitno da razgovaramo, a zaista je uvredljivo za nas koji sebe smatramo takođe kulturom različitosti da sebe svodimo, da evropske vrednosti svodimo na eurobirokrate i na briselsku birokratiju i na one koji ne mogu da daju lekcije zato što teško mogu da daju evropske. Za mene što daju mojim drugaricama i drugovima, onima sa kojima mi saradujemo po čitavoj Evropi. Eto, to je za mene Evropa i nikad nije ni bila Evropa ona koja se nalazi u Briselu, niti u centrima moći u Ženevi i to je takođe naša odgovornost i možemo da budemo i sa onima koji znamo. Dakle manje zlo. Da li su manje zlo Tadić i evo i završavam tu. Dakle nadam se da mi nećemo više pasti na to da nam je manje zlo Tadić i da nas oni neće ubijediti da za njih zbog toga moramo da glasamo nego će doći neki subverzivni mladi zajedno sa nama. Mladi ili manje mladi koji će reći ne, mi nećemo na to nasjednuti, mi nećemo da organizujemo prajd radi njih jer je bio prošle godine Dačićev prajd, ali iz solidarnosti sam ja išla i išla bih i ove godine i svake, ali to je Dačićev prajd i valjda je to jasno da je to ogoljeno. I to je nešto što je jako dobro i šta smo mi naučili iz toga jeste što kaže Vesna da me ne poziva LDP svaki dan očeš li,. Imate li moj, imate li glas siguran itd. prosto da ne nasjedamo na mnoge stvari i da ne insistiramo, i da insistiramo na istom, na onom što oni misle kako kažu staromodno. Prosto da malo razmatramo jer ćemo postiti dio jedne elite koja je veoma otuđena od stvarnosti ove zemlje

Antonela Riha: Hvala Staša. Imamo 15 minuta za pauzu i onda nastavljamo osnovnim pitanjem da li Srbija odustaje od evropskih integracija, ali nametnula su se i neka dodatna pitanja tokom ove debate, a to je da li javnost u Srbiji, neka kritička javnost ima neki prostor i ako ga nema zašto ga nema ili kako da ga osvoji da na neki način nametne i neko svoje mišljenje da na neki način nametne i neki svoj stav da se pobuni protiv tog eventualnog odustajanja od evropskih integracija. (PAUZA) Nastavljamo debatu. Vi ste se prvi javili. Ja vas samo molim da budemo u nekakvoj minutaži, da budemo fokusirani i da se predstavljate na samom početku pošto se sve ovo snima da bismo znali ko je šta rekao.

Saša Gajin: Centar za unapređivanje pravnih studija. Evo imali smo prilike već da čujemo neka razmišljanja u vezi sa pravno političkim aspektima ovog pitanja koje se danas postavlja pred nas. Ja mislim da mi možemo taj pravno politički aspekt. Ja sam nešto o tome govorio povodom otkazivanja, odnosno zabrane Parade ponosa da posmatramo i objektivno, dakle da pokušamo da objektivizujemo ovo pitanje koje je danas pred nama i u tom smislu mislim da bi trebalo razmišljati o tezi ili o stavu da taj otklon od Evropske Unije ili od Saveta Evrope, međunarodnih institucija, itd nije subjektivno uslovljen već je objektivnog karaktera. Ja sam pokušao sličnu tezu da afirmišem i onda kada smo govorili o zabrani Parade ponosa i tada sam tvrdio da je zabrana Parade ponosa bila objektivno politički ili pravno politički nužna odluka koja se morala doneti. E sad ako se to kaže na taj način, ako se pokuša sa te neke objektivne strane sagledati ovaj problem onda se naravno postavlja pitanje o uzroku takve jedne situacije. Kada se radi o Evropskoj Uniji onda mi možemo da kažemo da je objektivno posmatrano politika zemlje takva, pravna politika zemlje da uslovljava prilazak Evropskoj Uniji zbog toga što ne postoji nikakva druga politička ili pravno politička ili ideološka alternativa. Prosto to je jedina politika ili

ideologija ili pravno politički pristup koji se ovde može primetiti u političkom životu, odnosno u javnom diskursu. Međutim i dalje postoji taj paradoks otklona od evropske politike od tog pridruživanja i dalje postoje zastoji u procesu, i dalje postoje ti hodovi unazad kao što je bilo sa zabranom Parade ponosa i onda se zaista moramo zapitati zašto je to tako. Na to pitanje se može odgovoriti sa različitih pravnih aspekata. Ja pre svega govorim kao pravnik o ovom pitanju. Može se na to pitanje odgovoriti sa pravno teorijskog aspekta, ali mislim da zaista ovaj skup ne zaslužuje takvu vrstu zamaranja kao što je već i Vesna rekla, ali se takođe može objasniti meni se čini i pravno politički. Pravno politički se može objasniti ako se prihvati činjenica da u agendi političkih stranaka i to kao što je gospodin Živković mislim pravilno primetio, svih, ljudska prava i demokratija ne zauzimaju istaknutu ulogu. Ona se ne reflektuju u političkim agendama naših političkih partija i to onih koji formiraju vlast, tako i onih koji su u opoziciji. Pre bi se moglo reći da se ljudska prava i demokratija u tim političkim agendama pretpostavljaju kao nešto što predstavlja vrednost koja je dostignuta ili ostvarena još pre jedanaest godina, ali ne i vrednost koja se izgrađuje, koja se stvara u toku čitavog niza godina ili decenija ili vekova. Kao da je, kao da su ljudska prava i demokratija sa stanovišta naših političkih partija nešto što je već postignuto, što je ostvareno i što više ne možemo imati kao temu za političko razmišljanje. Ako je to već tako, a ja mislim da jeste tako. I kad smo govorili o zabrani Parade ponosa onda sam navodio i primere koji potvrđuju tu tezu da ljudska prava i demokratija se ne mogu videti u političkoj agendi naših političkih stranaka i onda se postavlja, ako je to tako, onda se postavlja pitanje prema tom sistemu vrednosti koji u sebi sadrže ti pojmovi demokratije i ljudskih prava. Dakle ako već oni, političke stranke ne upijaju u sebe te vrednosti ili ih ne reflektuju u svom svakodnevnom političkom životu, onda se postavlja pitanje kakav je njihov odnos prema demokratiji i ljudskim pravima. Ja mislim da bi mi metaforički mogli taj odnos da odredimo kao odnos fudbalske utakmice u kojoj postoje protivnici koji jedni drugima daju golove. Dakle imamo taj sistem vlasti sa jedne strane kao jednu solidnu momčad, jednu ekipu koja dosta uigrano evo već četvrtu godinu pa pre toga u različitim navratima po više meseci ili više godina vrši funkciju vlasti. Imamo one njihove partnere s druge strane i imamo one koji personifikuju taj drugi sistem vrednosti. U ovom našem primeru danas taj drugi sistem vrednosti personifikuje Evropska Unija i o tome je Staša lepo govorila. Dakle mi se vezujemo za Evropsku Uniju kao jedan ideal koji ustvari reflektuje taj sistem vrednosti, koji je nekompatibilan sa programima naših političkih stranaka. Isto tako mi taj odnos nekompatibilnosti vidimo i unutar granica zemlje. Nije to samo odnos prema Savetu Evrope, prema Ujedinjenim Nacijama, prema Evropskoj Uniji. To je odnos prema medijima, to je odnos prema pravosuđu, to je odnos prema akademiji, prema univerzitetu, to je odnos prema profesionalnim udruženjima, to je odnos prema nevladinim organizacijama. Sećate se letos smo imali prilike da vidimo kako izgleda jedan organizovani upad u sferu kritičke misli nevladinog sektora, jedan veoma pogan napad na najistaknutije predstavnike tog civilnog sektora. I to je model po kome naša vlast funkcioniše. Ko će kome da zabije više golova. Pošto ne znaju kako da funkcionišu u uslovima demokratskog sistema. Pošto ne vladaju demokratskim modelom političkog života, pošto ga ne afirmišu i pošto ga ne reflektuju, oni se ponašaju na jedan jedini način, onako kako jedino znaju, a to je da tretiraju sve druge kao svoje protivnike kojima valja zabiti što više golova. U fudbalu je tako i u košarci svejedno, jel. Vi zabijete njima jedan, oni vama dva. Ali to je ono što mi vidimo već deset ili ako hoćete možete i više

godina što se dešava u našem političkom životu. Ono što je Vesna govorila je nešto što je komplementarno ovoj tezi što sam ja izneo samo što se to odnosi na jedan subjektivni pravno politički aspekt ovog problema. I rešenje koje je ona ponudila je takođe subjektivnog karaktera i ja se sa tim rešenjem apsolutno slažem i mislim da ćemo mnogi od nas po tom rešenju i postupiti. Ali ako mi objektivizujemo taj problem, ako o njemu razmišljamo kao o nekoj našoj sredini u kojoj živimo onda mislim da je na prvom mestu važno da mi razumemo da to tako postoji, dakle da su naše političke stranke nesposobne, interno nesposobne da prihvate koncept demokratije i ljudskih prava i da se po tom modelu ponašaju. Ne zato što to neće, već zato što to ne mogu, zato što su prirodno ograničene, zato što je to jedna politička datost našeg života.

Antonela Riha: Hvala vam gospodine Gajin. Živica Tucić, ja se nadam da se javio kao sledeći.

Živica Tucić, verski analitičar i gledam kako se određeno pitanje, problem odražava na religije ovde. Često me tako kad na nekim prijemima vidim neke diplomate obično pitaju, pa koji je uticaj crkava u vašoj zemlji. Jel veliki ili mali. Naravno prvenstveno najdominantnije kako se može pomoći njima da bar znaju o čemu se radi što se tiče Evrope, Evropske Unije. Da, stekao sam utisak da je i evropskim diplomatama stalo da Srbija kad tad uđe u Evropsku Uniju i da su spremni na neke stvari i da zažmure, ali eto neka ide u tom pravcu. I sada tu se uvek postavlja i to pitanje da crkve i ne razumeju šta je Evropska Unija. Bio sam pre dve godina na nekoj konferenciji u Novom Sadu i tamo jedan vladika kaže "pa ja bih bio, ali ima ovo, ovo, ovo". Pokazalo se da toga uopšte i nema. Znači oni i ne znaju. Jednostavno crkve ne analiziraju šta su to određene tendencije u politici. Međutim, naravno lako ih je kritikovati. Treba im možda pomoći ili pokušati pomoći. Ne novcima, ne znam na koji način. Sad nije prilika da ulazim u detalje na koji način, možda bi i smislio neke ideje. Znači treba i crkve i ovde stanovništvo da shvati da Evropska Unija nije samo ekonomska unija nego jedan sistem vrednosti. E sada koliko je taj sistem vrednosti pogodan jednoj pravoslavnoj civilizaciji. To je jako važno pitanje, znači te vrednosti koje zatupa Evropska Unija, da li je taj deo Evrope, da li je to pitanje gej i pitanje drugih stvari. Da li se to uopšte uklapa u pravoslavnu civilizaciju ili će reći pa ipak to. Tako da je to veliko pitanje. Međutim evo imamo pokušaj u Evropskoj Uniji da se integrišu potpuno neke pravoslavne zemlje. Bar četiri: Grčka, Kipar, Rumunija, Bugarska. Vidimo da svugde tu ima problema. Znači ipak je pitanje i nekog mentaliteta. Znači potrebno je i u pravoslavlju neko razmišljanje. Nemamo velikih teologa više ovde. Najveći pravoslavni teolozi su u Americi, a ne ovde u Evropi. Ne u Moskvi, Moskva je neverovatno zaostala u tom teološkom razmišljanju. Imate doktorske disertacije na teme istorije, ali na na teme aktuelnog pastirskog rada, razumevanja situacije u svetu. Ako gledamo ispravno veći deo pravoslavlja je već u Evropskoj Uniji. To su ove zemlje koje sam pomenuo. Uz to Češka, Poljska, i tamo postoje crkve. Uz to Srpska pravoslavna crkva ima šest, sedam eparhija u Evropskoj Uniji. Znači ona je već u Evropskoj Uniji. Šta odande dobija sem novca i pomoći, da li postoje neke ideje. Da sad ja ne dužim, jer mi je pri kraju. Ja bih se, par puta sam rekao, nekima se to svidelo, nekima je to bila provokacija kad sam rekao, pa ne možemo u Afričku uniju, ne bi nas primili jer ne pripadamo tamo. Evo sad čujem iz nekih crkvenih krugova da se jako oduševljavaju Evroazijskom nekom alternativom. Od Beograda do Pjong Janga ili možda će malo i

dalje da stigne ili Hanoja, znači kao da nekima i to odgovara, ali nisu to toliko reprezentativni glasovi da bi to poistovetio sa Srpskom pravoslavnom crkvom. Ovde se, vlada se potrudila da stvori neko međureligijsko veće ili savet, kako se zove, pre jedno godinu dana. Znači to je jedan organ koji može da usaglašava ne samo materijalne interese crkava i religija ili oko pitanja veronauke nego zašto ne i po nekim važnim pitanjima. Mi nemamo stav crkava o Evropi, o crkve. Ima jedan stav kada se reagovalo bilo je pitanje Zakona o diskriminaciji, antidiskriminaciji pre dve tri godine, onda je jedno saopštenje izdato drugim povodom. Tamo su stajale dve rečenice. To je epohalno. Prvi put da imamo potpisani papir. Tamo je stajalo: "Nećemo mi stajati na putu Evropske integracije Srbije. Pomoći ćemo koliko možemo". To je prvi i to treba da znate da postoji jedan dokument koji na neki način i obavezuje crkve. E sada u zadnje vreme ako ste pratili izjave nekih velikodostojnika vrlo, vrlo retkih i samoga poglavara i patrijarh je posle ustoličenja u tim prvim intervjuima, Evropa, Evropa, da sačuvamo identitet. Grci ga nisu izgubili identitet, niti azbuku niti bilo šta drugo. Evropska Unija ne ugrožava identitet naroda, međutim poslednjih meseci sve se manje to čuje. Prosto se izbegava ta tema. Da zaključim, preko tog međureligijskog saveta bi se moglo nekako pomoći da bar crkve znaju šta su to evropske vrednosti i šta je to Evropska Unija i da se u tom pravcu nekako njima pomogne. Ne možemo ignorisati tu komponentu. Ja ne mogu da ocenim koji je uticaj crkava. Naši mediji ne umeju da izveštavaju o crkvama. Izveštavaju naravno o nekim ekscesnim situacijama i tim temama. Mi nemamo ovde analitično novinarstvo. Imamo u nekoliko redakcija novinare koji se bave samo crkvenim pitanjima, ali tu nemamo ni malo analitike. To je samo neki događaj i ja vodim Versku informativnu agenciju i ja tako moram da kažem takve su lepe vesti, informativne, jako dobre. Dobijaju ih redakcije besplatno. Ne znaju šta da počnu s njima, u koji kontekst da stave to. Tako da u tome je problem. Problem je svuda. Mi uopšte ne poznajemo religije, crkve, tendencije u njima. Nekako iz fenomenološkog ugla prilazimo tome i zaista bi trebala da se sprovede u Srbiji jako kvalitetna jedna analiza toga, anketa, ne ovako sa pet pitanja, nego ima toga u svetu. Kolika je ovde zaista pobožnost, drugo koliki je zaista uticaj crkava, verskog pogleda. Ili je to, nije uticaj crkve nego je to uticaj tog nekog mentaliteta koji postoji. Znate i u pravoslavlju imate toga pa ako vam je loše bog vas iskušava, ako vam je dobro pa eto i božja volja. Sve je nekako prolazno. Suzbija se ta lična inicijativa da je čovek u kontaktu s bogom, da se sa bogom možete svađati, prepirati, polemisati, da možete od toga nešto. Znate to je u protestantizmu uspelo da čovek postaje, čovek je sagovornik boga ako je neko religiozan. Znači uopšte nema onoga što je uobičajeno da ne produbljam ovu analizu, da je završim. Meni je glavno to da možemo da konstatujemo kako možemo i crkvama, ne da ih samo kritikujemo i odbacimo nego kako im možemo pomoći da shvate da i one budu na tom da i taj međureligijski savet da izda, razradi jedno saopštenje šta s religijskog stanovišta znači ovaj put Srbije. Znači nije ideal Evropska Unija, zna se. Ali nema drugoga. Zna se da tamo ko je veći, ko je manji, i to je jako važno, ali za mene nije bitno ko je veći, da li je Britanija, Nemačka, Letonija ili Srbija. Za mene je bitan taj sistem vrednosti da on ovde zavlada. Hvala.

Antonela Riha: Hvala i Vama. Borka, Vi ste se javili.

Borka Pavićević: Ja sam zakasnila. Morala sam da predam kolumnu a ona je o jučerašnjem danu u Novom Sadu gde je upravo bio i kolega. Kao što znate tamo su bacili bombe na taj klub i na Reks pa je povodom toga...

Živica Tucić: Danas?

Borka Pavićević: Ne, pre tri četiri dana pa je to zapravo sve dalja konotacija otkazane gej parade kad bi to uzeli za šta kako znači, kao što je dalji pomak u onome kad je bio onaj antifašistički skup pre nekoliko godina pa je onda uvek levica kriva, tj. antifašisti su krivi zbog toga što postoji desnica. No sad, to je i evropski problem, ovo o čemu ja govorim je i evropski problem i ovo o čemu vi govorite o razmevanju religija je temeljan evropski problem. I da li je Evropa sekularna ili nije je temeljni problem. I šta će se dalje dešavati u Evropi koja nema toliko godina revolucije, to od Francuske revolucije to je temeljni problem. Sve su to pitanja na koja mi odavde ucenjeni politizacijom cele ove rasprave i njenom partivnošću upravo niko ne iskazuje ono što misli, a centralni greh naših vlasti je što dobrih jedanaest godina ne govorimo. Prethodno od brahijalnog nastupanja principa ravnopravnosti jeste zapravo otuđivanje svih nas od temeljnih svetskih i evropskih rasprava. I to jeste. Oni su nama uzeli vreme da učestvujemo u procesima gde smo mogli nešto ozbiljno reći o svim ovim pitanjima i sebi i Evropi. Dakle kad danas raspravljate o tome ovde to uvek stoji između dve vatre. Jedni su proevropski, drugi nisu proevropski. Ustvari nikakve ozbiljne suštinske ni teorijske ni aktivističke rasprave ni delanja u tom smislu nema. Jeste, možda je to tačno je li Evropa kad se definisala i definisala se kao hrišćanska, naravno definisala se kao rat Turcima koji su bili saraceni, a je li definiše Pjer Pikolo Paulomini na ujedinjenju hrišćanske bele Evrope i Evrope. To je model. Naravno vi ne možete nikakvu od tih rasprava da otvorite šta je zapravo temeljna vrednost. Mi svi pričamo o nekim vrednostima, međutim već dugo godina u Evropi se vodi rasprava o tome šta jeste ta utopija, šta jeste ta misao, šta jeste filozofija toga jedinstva, pa o tome barem ima jedno sedamsto knjiga koje o tome govore da li je Evropa nacija ili Evropa građana, da li je ona sekularna, ili nije sekularna. Od svega toga mi koji imamo toliku praksu, toliko iskustvo da nešto artikulišemo da kažemo ljudima, da kažemo danas u Švajcarskoj šta znači kad vi samo držite zakon urbanistički pa kažete ne može više od dva sprata na lokalitetima gde ima ljudi većina muslimanskog stanovništva. Šta to znači. Šta mi možemo da ispričamo kako smo došli do toga da sad ispred svake naše crkve ima miting i ispred svake džamije ima miting i da imamo. Mi možemo nešto o tome da kažemo naime kako jedna represija izaziva da nešto drugo procveta, jel tako. Međutim mi smo prosto mislim da je temeljna odgovornost političkih struktura ove zemlje što su mlade ljude, što su ljude isključili iz toga da budu ravnopravni u svojim mišljenjima o sebi i o Evropi. I ta neravnopravnost stvorila je kod nas čoveka koji je inferioran i arogantan istovremeno. Stvorila je kič čoveka. Taj kič čovek je nasilan i u tome mi imamo toliku količinu nasilja svuda oko sebe jer je ta imitacija Dostojevskog ljubim te u usta i držim ti nož u stomaku i takva jedna interpretacija. Ona je odgovorna, svaka izolovanost, svaka društvena grupa koja je izolovana unutar sebe porodiće svakojaka čuda i svakojako zlo. Dakle u tome vidim da li će se priključiti, neće se priključiti. Oni će se priključiti ali oni veoma dugo pokazuju, demonstriraju ljudima da ništa ne možete učiniti što ne bi bilo ometeno. Ovo je situacija jednog stalnog ometanja o temeljnim mogućnostima ljudi da se iskažu bilo kao privrednici, bilo kao autori, bilo kao

ljudska bića. Ja bih sad samo htela nešto da kažem i da zaključim da vas ne. Veoma, u poslednje vreme, verovatno vi znate vrlo dugo godina da u Evropskim konvencijama i Konvencijama ujedinjenja nije postojala kultura. Tog inter etničkog dijaloga i religijskog dijaloga njega i ima. Ja ne znam ni jednog sastanka gde ne sedi reis odavde i patrijarh ovde i onda se taj inter etnički ili inter religiozni dijalog donekle smatra to gde su ljudska prava shvaćena kao nacionalna i verska prava prevashodno. Međutim u poslednje vreme verovatno zbog pitanja te, utopije ili te središnje ideje ili tog šta može spasiti od buduće revolucije od buduće promene, se negde vraća kultura u dokumenta Evropske Unije. Ranije je pisalo no culture and no art. Možete se baviti civilnim društvom koliko god hoćete, razvojem demokratije, je li, pa se onda time došlo do toga da liberalna, neo liberalna ekonomija zapravo ne mora nužno da znači i demokratiju. I tu se sada nalazi negde pola sveta između toga i Evrope. Mi opet nemamo prilike da kažemo šta se to zapravo ovde dogodilo jer imate fenomenalnu izjavu Agneš Heler još 93. godine koja kaže da zbog pada i to utopije, progresu upravo u Jugoslaviji Evropa će restaurirati pokrete za koje misli da su davno mrtvi. Etnički pokreti, religiozni pokreti, droge i sve ostalo. Dakle taj nauk, mi ne pričamo dovoljno. Ima pojedinaca, ima umetničkih dela, ima poneka knjiga istoričarska, ali to. Oni su nas, naše elite su nas sprečile političke elite su nas sprečile da zapravo artikulišemo kako dolazi do onoga što može biti zanimljivo Evropi da razume. Za mene je tu osnovni resurs. To nisu ni maline, ni brendovi, ni trendovi, ni ceo taj korpus nego je pitanje jednoga ogromnoga iskustva kako dolazi do pokreta kakvih je kod nas došlo. I da zaključim. Mislim da to što se kultura vraća kao negde deo ljudskih prava u evropska dokumenta zapravo dsf jeste jedan pokušaj da se upravo tu izvrši jedna vrsta, što se zove pomirenja ili da se tu izvrši dakle stvaranjem, preskakanjem nacionalnog, identiteta nacionalnog kao kulturnog identiteta što je bilo šticeo, da se negde ide ka mogućnosti toga što se zove Evropa građana što bi rekao Balivar, a ne Evropa država. I mislim da je taj povratak, nije povratak nego input kulture u evropska dokumenta, odnosno prihvatanje te kulturne povelje nešto što je jako važno i što je ujedno uviđanje na celom evropskom smislu do koje mere se tu nalaze resursi tog što je vaspitavanje budućih građana. Kod nas nema nikakvog traga ili barem vrlo malo o tome šta se zapravo dešava. I mi se ne menjajući ne možemo pridoneti promenama na bolje u Evropi. Mislim ta kastracija, odususto od Evrope je daleko veća, dublja, kako da kažem strastvenija od onoga što se na prvome tragu vidi u dokumentima i zakonima odnosa između ove zemlje ili teritorije ili kao što znate to je sad Zapadni Balkan i onoga što se zapravo dešava na evropskom tlu i uopšte naravno što se dešava u svetu i što je potpuno logično sa ministrom spoljnih poslova koji kaže da postoje četiri stuba svetske politike i vi svaki put pogledate da li je nekako čitav da danas u svetu govori o nekakvim stubovima. Mislim da je svet povezan na jedan potpuno drugačiji način. I da zaključim mislim da se i Evropa nalazi pred promenama i da ne videti to odavde u suštinskom smislu, a ne reći da li će Angelu Merkel tamo da smene ili ne. Takva vrsta jalove, užasne kako da kažem zavisti, ta vrsta identiteta preko Novaka Đokovića. Ja ne znam da li je svima nama jasno do koje mere je to opasno, do koje mere je inferioran čovek, unižen, onemogućen, presečen u stanju da savlada to da ne bude fašista. Hvala.

Antonela Riha: Hvala Borka. Evo čuli smo od Borke kontekst evropskih vrednosti u koji mi pokušavamo nekako da uđemo, ali hajte da se vratimo ponovo i na osnovno pitanje

ovog skupa koje je postavljeno, a to je da li Srbija zaista odustaje od Evropskih integracija. Vesna vi ste se javili.

Vesna Pešić: Ja, stvarno je to pitanje za mene suviše optimistično. Kao mi smo se odlučili, to je sve bilo kao rešeno pitanje, a sad nekako kao odjedared neke su se sumnje pojavile pa možda nećemo. Mislím da je to dosta optimistična pretpostavka. Ja mislim da je to postala nekakva retorika iz nužde, ali ta odluka nikad nije doneta. Ja ću pokušati da to obrazložim i da kažem zašto je to tako. Prvo bi htela smo nešto da kažem Borki. Kad se ona iznervira kad ovde čita u novinama kako za sad su u Nemačkoj su izbori, pa onda kako stranka Angele Merkel gubi tamo negde i kako oni sad to interpretiraju. I oni interpretiraju evo ta naša mučiteljka, otpast će ona. To je samo zato Borka što ne poznaješ Srbe. Oni misle da je istorija nekakav tornado. Svi će oni biti odneti kao što su Varvari uništili Rim. Kad bi mi mogli mi bi odmah uništili tu Ameriku, mi bi odmah uništili tu Evropu. Šta tebi, znači to je taj fantazam srpski. Evo gotova je i ona, to će. Znači istorija je jedna oluja, koja će sve njih da odnese. Pošto to je taj deo, e sad ću da se vratim na ovo što ću vrlo lako reći da ta odluka nikad nije doneta. Danas u skupštini je bilo svečano otvaranje da će prve sednice redovnog zasedanja i bila je ona garda plavo obučena, a onda posle toga na balkonu je nekakav hor koji naravno tamo je i jedan otac, gospodine Tuciću. Bez njega se ne može ništa ni u Skupštini već neki koji je Srpske pravoslavne crkve. I sad kad pažljivo slušate reči te himne. Znači šta smo mi. Mi smo rod, ako smo mi rod, izvinite molim vas, rod niti stvara državu, niti stvara pravdu. Pošto to bog treba da spasi srpski rod, pošto smo mi rodovska zajednica a Srpska pravoslavna crkva je naš totem. To nije crkva. To je totemska crkva tog roda koji se tu. Znači ako tako vidimo iz najobičnije te pesme kako ona zvuči onda ćemo videti da tu postoji bazičan jedan problem koji nikakve veze nema sa Evropom koji je davno rešila pitanje država, državljanstva, građana, ljudskih prava. Znači kad se vratimo šta je to. Znači slika je idealna onog nepatvorenog, nepokvarenog zapadnom civilizacijom nekog domaćina, nekog seljaka, nekih Srba koji su iskonski, onako fašistički zdravi i imaju neke zdrave instinkte kojima te institucije apsolutno nisu potrebne. Šta će njima to, tako da mi te institucije zaista i nemamo, a u poslednje vreme što bi mogle i da budu one su kao filoksera uništavane, ali to je drugo pitanje da ne govorim o vlastima nego neću o vlastima da govorim pošto ja. o tome mi je najlakše. Znači mi smo se odlučili da ostanemo taj rod i da ne uđemo u savremenost. Tako kad gledate neku emisiju naprimer Mad men ako vidite one iz šezdesetih godina. Svi puše, švalerišu se itd, vidite to prošlo vreme. E tako su Srbi otišli negde u neku istoriju u neki 14. vek, ko zna gde, na Kosovsku bitku i tamo otišli i uopšte ne prepoznaju ništa što se danas događa i jednostavno ništa. Oni nikakve veze s ovom civilizacijom nemaju. I onda nadaju se da će to nekim čudom ta civilizacija da ode. E molim vas, ko je stub toga. Da li mi možemo da zamislimo to Srpstvo i taj rod da nema Srpske pravoslavne crkve odnosno tog totema. Znači ja bih htela da skratim svoju priču da bi mi mogli da se pomerimo uopšte treba da se razvija određena strategija, a kako da kažem odguravanje ili sužavanje prostora tog totema koji je konačno, da se vratim, bio i počeo da odlučuje. Koji građani ovde imaju pravo, ko ima pravo da ima državnu zaštitu. Znači nemate vi svi prava, vi neplodni tamo koji se ne razmnožavate, kao da se Amfilohije razmnožava ili taj ne znam tamo bez veze, oni odlučuju da nemate prava da vi tražite nešto od države. Znači u tom patrijahalnom rodu gde se zna gde je mesto žene, a da ne govorimo o gejevima gde je njihovo mesto.

To je stvarno katastrofa, njih treba pobiti, verovatno. Oni sad oni traže provokacije da ih država zaštiti i da traži njihova prava. Oni su apsolutno zgranuti i zbog toga su posle toga odmah nastupili i Pahomije je dobio orden, državni i kako se zove ovaj drugi Filaret koga znamo šta je on bio. Oni su brže bolje izašli na scenu, pohvalili Dačića i rekli dosta je bilo. Videli ste ko je tu stupio na scenu, znači glavni otpor, znači totem, suština. Da li možete da zamislite uopšte Srpstvo bez tog totema, bez te Srpske pravoslavne crkve. Znači mora da se razvije, znači niko ne zna kako da se uđe u tu borbu i zato mi stalno vidimo da kad smo živeli nekad pod Titom mi smo bili slobodni ljudi. Da li će sad da nam kažu izjasnio se Patrijarh Irinej. Kažu izjasnio se kao Srbin pravoslavac. Znači protestant nije Srbin, ne može da bude ni građanin. Musliman ne daj bože, gejovi ne daj bože, ateisti sačuvaj me bože. Znači oni su to izbacili sve iz Srba. Znači to sve nisu građani, prema tome ja mislim da treba obnoviti ono što je Vesna počela sa jednom grupom radi i misli da je to dosta važno. Ja sam prisustvovala nekim sastancima da počnemo da pravimo nekakve strategije i da vidimo koje su to tačke koje moramo da počnemo da poguravamo. Gde su ti glavni otpori tog vrednosnog sistema od koga smo mi udaljeni hiljadu godina pošto smo mi rod mi nismo ni država, mi nemamo ni državu. Njima je najteži problem da naprave bilo šta od nekakve države. Znači to nema ništa . znači da vidimo koje su to glavne tačke i da se tako strateški opredeljujemo i da na te strane pokušamo da delujemo. vidite ja sam napravila jedan eksperiment. Mislim da baš iz Vašeg udruženja neki Nedim, ja ga nikad nisam upoznala lično. On je pre nekoliko godina meni tražio jedan intervju. Ma Nedam, Nedim iz udruženja tako se zove čovek. Nisam ga lično videla. Ne znam ni prezime. Tražio mi je intervju pre nekoliko godina, sad mi je tražio ponovo. Ja kažem dobro Nedime sad ću da Vam dam intervju a meni je nešto onako, smučilo mi se sve bilo i ja ću da kažem sad ću da opalim i da vidim i da probam da napravim eksperiment. I ja kažem ovako. Pa kaže dokle ćemo ući u Evropsku Uniju i ja kažem znate šta, molim Vas, srpsko nacionalno pitanje, srpske vrednosti su apsolutno suštinski suprotne svim evropskim vrednostima. Znači dok se ne promeni to Srpstvo, ta suština Srpstva, nema ništa od Evropske Unije. Pa dobro ja kažem znate šta, iza toga stoji Srpska pravoslavna crkva koja šest stotina godina nije izgovorila jednu novu reč i pošto je ona nama zasela svuda, ušla je u vojsku. Svuda se infiltrirala i pošto od nje ne možemo da dišemo ja se zauzimam da pokušamo da vidimo da li možemo da idemo na neku vrstu akcije ateizacije ovoga društva jer su neka društva da bi postala moderna, da bi iz tog prirodnog rodovskog stanju uopšte ušle one su imale nekakve sisteme. Znači ili su išle na seksualizaciju kao Francuzi ili su protestantizmom došli do tog istog samo na drugi način. Ali mi, samo da kažem gospodinu Tuciću, Vi stalno prebacujete na neki pojam mentaliteta. To je samo zato što se nacionalizam smatra da je to nešto opšte. Ne, to je jedno strašno blebetanje kad se govori na taj način o nacionalizmu. Ako govorite o drugim pravoslavnim državama, svaka ta pravoslavna država. Vi ste rekli da postoji Pravoslavna crkva u Rusija, Grčka, ne znam Kipar, Srbija. Vi morate svaku od njih da proučite posebno. Ne postoji neki uopšteno nacionalizam. To je priča jedna da su svi nacionalizmi isti. Ja ne znam ko je tu podvalu ovde nama prodao. Znači svaki put kad je reč o nacionalizmu mora da se analizira specifično ta zajednica i da se ta zajednica vidi kakva je uloga te crkve i šta da se rasklopi taj identitet i cela ta izmišljena priča da bi se videlo šta je njen sadržaj. To je veoma različito, to je veoma različito. Znači kad neko pominje i to da bi vi možda u neku azijsku koaliciju. Znači crkva i Boris Tadić, moramo da kažem i on znači jedva čekaju da nađu neki izgovor da

krenu u nekakvom drugom pravcu samo da ne bi išli ka Evropskoj Uniji. E sad vidite najveći je problem u tome što mi ne možemo da dostignemo nikakvu društvenu koheziju, što se iz našeg društva izbacuju, znači integracija je strašno niska. Zato što jednostavno crkva određuje ko će da bude građanin, ko neće da bude građanin. To najbolje pokazuje poslednji zahtevi za paradom. Ja mislim da je to sada glavna tačka borbe protiv plemenskog udruživanja koje ovde postoji, da ih nateramo, jer mislim da je to ta tačka borbe jer su oni nekako popustili kad je reč o nekim manjinama jer tu su bili pritisnuti mnogo više kad je bilo reči o Mađarima, kad je bilo nekog nacionalizma koji ne stoji dobro, recimo Romi, ali tu su nekako trpeli neki pritisak za vreme Koštunice, ali ovo je sad poslednja tačka te borbe gde se tačno vidi koga, kako crkva određuje ko će biti član ovoga društva, ko neće biti član ovoga društva. Znači oni su ti koji stoje iza toga i na šta se naslanjaju i Dačić i svi ovi drugi mangupi koji vode ove partije.

Antonela Riha: hvala Vesna, Lazar Stojanović je sledeći. Ja vas samo molim pošto se sve više javljate za reč. Imamo još samo sat vremena da prosto vodimo računa o vremenu.

Lazar Stojanović: šest minuta, jel to uredu, ajde sedam ako se izborimo za to. Sjajno je da se u građanskom sektoru otvara priča o Evropi i posebno o našem eventualnom željenom ili nedovoljno željenom ulasku u tu Evropu čime tu stvar ne samo kao u Evropi što su govorile gospođa Zajović i gospođa Pavićević imamo građane i demokrate i različite opcije, nego i ovde kod nas dolazi vreme kada bi trebalo da i građani kažu nešto o tome i to odista nije i nije smelo da bude i mora se sve učiniti da ne bude monopol vlasti i nekih drugih centara moći. Hteo bih prvo svoj odgovor na pitanje da li mi odustajemo, da li Srbija odustaje od puta ka Evropi stavimo u onaj okvir koji je postavila gospođa Pešić, gospodin Živković i na početku gospodin Gruhonjić, a to je jesmo li mi ikada bili na tom putu, odnosno ko jeste, a ko nije jer doista mislim da se mi ne nalazimo u nekoj novoj situaciji gde bi trebalo da govorimo o tome da se sada odustaje od nečega kuda smo bili krenuli, nego zapravo od nečega što ne traje samo deset, dvadeset ili trideset godina, nego mnogo, mnogo pre ujedinjenja Evrope. Mi tu situaciju imamo dvesta godina i dvesta godina mi živimo i to su granice čije se države veoma menjaju, ali u ovom trenutku to je Srbija u jednoj žestokoj ambivalenciji između Rusije i Evrope pri čemu imamo i dvesta godina iskustva tih odnosa i neki stav prema tome. Iz Evrope uvek je stizalo sedamdesetak ili osamdesetak procenata kulture i sva materijalna pomoć dvesta godina. Iz Rusije je uvek stizala jaka podrška, politička podrška raznim našim ratnim avanturama, uvek na našu štetu i uvek pošto je reč o maloj državi i bez obzira što ona osciluje između Jugoslavije i Srbije i menja svoj oblik i svoju veličinu, ona je uvek bila moneta za podkusurivanje u nekim mnogo važnijim političkim procesima u kojima bi se ohrabivali ili obeshrabivali, pomagali ili osujećivali neki procesi ovde u interesu nekih širih političkih procesa rusko-turskih, evropsko-turskih, evropsko-ruskih ili kakvih već sve ne. Mi i danas živimo u toj istoj ambivalenciji i to nije više nekakva podela biračkoga tela ili političkih partija gde su jedna za ovo a druge za ono, nego one najveće, one najvažnije i ljudi na rukovodećim funkcijama u ovoj državi imaju tu ambivalenciju u sebi. Ta ambivalencija je jedna inherentna stvar za koju ja nisam uveren da mi uopšte imamo instrumente da je prevaziđemo, a sasvim sam uveren da mi ustvari nemamo baš ni jak motiv da je prevaziđemo jer u njoj živimo dvesta godina, pa što ne bismo i dalje. Dosad

se pokazivalo uspešnim. U funkciji tih naših političkih oscilacija pojavljuje se prvo odnos prema prošlosti zbog toga što kada se stavi na nekakav, kada se upotrebljava u nekom političkom procesu prošlost se instrumentalizuje i mi proizvodimo onu koja nam za taj trenutak odgovara. Neću da dužim o tome kako su proizvedeni mitovi o našoj srednjovekovnoj državi. Države tu nije bilo kad su Turci ušli. Samo to da vas podsetim. Neću da govorim o deseteračkom pristupu ratovima protiv Turske koji traju i dan danas sa istim tim desetercom. Hoću samo da kažem da su ti mitovi blaži slučaj, a da je mnogo teži slučaj laž. Ona tvrda teška, obična laž koja posle trideset, pedeset, sedamdeset ili sto godina postaje deo našeg odnosa prema našoj prošlosti. Možda su prošla ona vremena kada su svi u Jugoslaviji mislili da je II svetski rat počeo 41. jer nisu uopšte bili svesni da je počeo pre toga, boga mi i da se deli čitav svetski rat na sedam ofanziva. Meni se i sada događa, i to sa generacijom koja ima pedesetak godina, i koja prosto nije znala to jer nije živela u to vreme, koja hvali posleratni režim u Jugoslaviji govoreći da je on jednu porušenu državu uspeo da izgradi i da od nje stvori jednu zajednicu koja danas ima neke evropske standarde. Onda sam ja obično u prilici da podsetim da je privredu ove države uništila kolektivizacija, a da Nemci nisu srušili gotovo ništa i da ne možemo o tome tako da govorimo. Trebalo bi da prestanemo da se lažemo. Dakle tu sada postoji jedan ogroman, kabast, višedecenijski, ako hoćete i viševekovni proces guranja prošlosti pod tepih i te prošlosti je toliko da je taj tepih potpuno grbav i brežuljkast i da je on verovatno jedini objekat pored kineskog zida koji se vidi i sa meseca. To je ta čuvena srpska prošlost u kojoj ni jedna jedina stvar ne stoji na svom mestu i za koju postoji praksa da je se mi ne dotičemo nego da naprotiv dodelimo penzije svima onima koje smo nominalno porazili da ne dovedemo u pitanje nikoga i ništa bez obzira što su to često protivstavljeni politički stavovi, da može i da se opravdava informbiro i da se tvrdi da smo mi doista u I svetskom ratu imali ultimatum koji smo morali odbiti. Da smo u II svetskom ratu mi oslobodili Jugoslaviju, a da to nije svetski rat i svetski proces i sve tako do prekjuche, do Jarinja. Pa mislim laž i mitovi. Red laži i red mitova začinjeno ogromnom količinom začina, ogromnom količinom patriotizma kao začina čini jednu gibanicu koju mi tako teturajući preko tog brdovitog tepiha žvaćući tu gibanicu koja jeste ukusna ali je užasno štetna po zdravlje, a možda i adiktivna. Tako teturamo prema tim vratima na kojima piše Evropa i kad im pridemo vidimo da na njima već neko stoji ko tamo razgovara u naše ime. Država jeste jedan složen mehanizam i obuhvata razne sile i razna opredeljenja i stanovišta, međutim tamo u naše ime razgovara Ministar inostranih poslova. Možda mi možemo da budemo prihvaćeni ne ulazeći u NATO pakt. Možda možemo da budemo prihvaćeni i bez priznavanja Kosova. Možda možemo baš i da ne stignemo da promenimo sve te zakone i da izvršimo tu restituciju. To je početak jednog procesa koji može da traje pedeset godina, ali sasvim sigurno ne možemo ući tamo vodeći jednu potpuno suprotnu politiku od evropske. Mi hoćemo da se učlanimo u jednu zemlju koja smatra da je okupacija Tibeta najveća teritorijalna okupacija posle II svetskog rata, jedan zločin koji mora da se ispravi. Mi smatramo, naime Evropa smatra da moraju da pronađu moduse zajedničkog života bez pretnje ratom. Kina i Formoza, Severna i Južna Koreja. E pa mi tako ne mislimo. Mi mislimo zato što nas oni podržavaju u toj priči o Kosovu, a i inače zbog toga što verujemo više vlasti nego slobodi da je to sa Tibetom i Formozom potpuno uredno, da s obzirom da je Čečenija ipak samo jedna autonomna republika da se tamo mogu vršiti zločini, da se može primeniti bilo koja sila. Evropi smeta i ona protestuje i to vrlo energično protiv ruskog upada u Gruziju. Nama to ne smeta i mi o

tome nikada nismo rekli ni reč bez obzira što je to ustvari na jedan paradoksalan način suprotno politici koju mi vodimo. Znači možeš upasti u drugu državu, možeš otepeti dva dela teritorije i to je uredu tamo, a nije uredu kod mene, a ti mene podržavaš u ovome što ja radim ovde, pa i ja tebe moram da podržim u onome što ti radiš tamo. Poslednji primer te vrste je Libija kada izađe Ministar odbrane i kaže pa znate mi sa njima imamo veoma dobre odnose. Primer od pre manje od mesec dana je skup nesvrstanih koji mi napravimo zato što računamo da ćemo od toga imati određene privredne dobiti i niko ne ustane da kaže, a naravno vlast nikada, da je to ustvari klub diktatora za uzajamnu podršku i trgovinu oružjem bez kontrole Rusije i Amerike. Molim vas, Hajle Selasije, Mugabe, Gadafi. Pa možda je jedino Nehru bio uredu, Sukarno. Pa mislim to je banda i sada mi pošto se to održalo u Beogradu pokušavamo da izvučemo iz toga neku malu privrednu korist, a to nam čini ogromnu medijsku štetu i to je ta međunarodna politika u kojoj ćemo se mi obraćati sudu, pa kad izgubimo na sudu mi ćemo Ujedinjenim nacijama, pa činićemo sve da smetmo. Ne znam kako nekoga može primiti neko i u kuću, a kamo li u organizaciju ukoliko ovaj deklarirano sistematski i obećava da će to i dalje raditi, smeta i to je jedino što čini. Glavna promena, mada mislim da je dobro da je došlo do promene na vlasti koja više ne stoji iza tog nakaradnog Ustava koji je usvojen na način koji nije legitiman. Parola "Mi hoćemo u Evropu ali pod našim uslovima" koja znači zapravo mi nećemo u Evropu. Danas se pretvorila, preformulisana je u nešto što znači isto to. To je Kosovo je u Evropi. Poslednje međutim u toj priči jeste što i ti koji to govore ne vladaju ovom državom. Centri moći u ovoj državi koji opredeljuju i njenu unutaršnju i njenu spoljnu politiku ne objavljuju se kao centri moći, ali u akademiji, u policiji, u vojsci, u medijima i u privredi sede ljudi koji imaju vrlo jake razlike i lako pretpostavljive razloge da ne teže Evropi jer će to da im poremeti poslove. E sada pošto je očigledno da i Evropa i Srbija imaju interesa da Srbija uđe u Evropu možda bi trebalo ukloniti taj sočni začim patriotizma i videti u čemu su ti interesi. Za nas tamo su pare pa čak i u vreme privredne krize. Za njih to je jedan momenat stabilnosti na Balkanu i izbegavanja da se razbacuje novac na nešto što bi bila kontrola nekakvih granica i nekog procesa. Ono što je Severno Kosovo na teritoriji bivše Jugoslavije, to je Srbija na teritoriji Balkana i to je Balkan u celini na teritoriji Evrope. To je mnogo skupo. To je izvor potpuno nepredviđenih političkih zaokreta i procesa. To je nešto na čemu mi možemo samo gubiti i stalno gubimo. Ja ne vidim da Evropa ima nekog drugog interesa, a sa druge strane mehanizam odlučivanja Evrope, što mislim da svi dobro znamo nije postavljanje ovog ili onog uslova nego je to ustvari jedna odluka koju jednom mi ćemo dobiti tu kandidaturu. Kada je reč o članstvu svaka članica Evropske Unije može da stavi veto. Da li mislite da uz ovoliko mnogo sistematskih promašaja srpske spoljne politike da li možemo sa Alijevom na Tašmajdanu mi recimo da objasnimo Dancima i Holanđanima da smo mi ok i da smo mi baš dobri za njihov klub. Mislim da to ne možemo, a pošto su pare tamo i pošto bez tih para verovatno dolazi do toga da jedemo korenje, mi tamo ipak moramo, tako da mi i dan danas živimo tu ambivalenciju. E sad kada smo mi već počeli ove razgovore i time bih završio. Jest malo jače od sedam minuta i ja se izvinjavam. Mislim da posle tog pranja mozga tokom dvesta godina, posle ambivalencije koja traje dvesta godina, mi danas imamo ne samo problem hoće li Srbija svojim propisima i političkom praksom zadovoljiti ono što Evropa od nje očekuje ili hoćemo li mi Evropu učiniti atraktivnom za Srbe, nego mi konačno moramo evropeizovati tu Srbiju, odnosno naše ljude da bi oni u Evropi bili Evropljani, a ne marsovci. Znate mi smo još uvek Jovanča Micić. Pa to ne

može jer sad proces evropeizacije takođe traje dvesta godina. Traje od Dositeja Obradovića do danas uvek ga je sprovodila manjina nikad ga nije sprovodila vlast kao svesna posledica, naravno. Pa meni se čini da tu postoji jedna dragocena tačka za one čega mi inače nemamo, osim Milana koji inače ima te kontakte sa vlašću kada je reč o žalbama zbog torture. Mi imamo neke kancelarije, neke službe, neke ljude u vlasti koji ne samo zato što primaju platu za to, nego zbog toga što hoće taj proces i podupiru taj proces, imamo kancelariju za Evropske integracije. Ako neke važne, kvalitetne i nerazvijene nevladine organizacije hoće da uđu u taj proces evropeizacije ja verujem da to hoće i ta kancelarija. Ja ne očekujem da se taj herojski poduhvat, možda i sizifovski ako hoćete, može obaviti na taj način, ali ono što se može uraditi to je da zvonimo na uzbunu kad god dođe do nekog koraka u spoljnoj politici, u našim unutrašnjim društvenim procesima, u tome da pustimo da zastare slučajevi kao što je slučaj Pahomija ili slučaj prebijenih građana iz 96. godine ili slučaj Ace Tomića koji kaže da je to zastarelo i da on neće da kaže gde je bio Mladić itd, dakle to možemo. I Evropa ima sluha i ona birokratska i ona građanska da takve signale očita na pravi način. Ako ništa drugo pa možda ćemo mi te male grupe i ti mali centri iz kojih bi se razvijala takva misao imati neku ličnu dobit.

Antonela Riha: Hvala Lazare, Goran Miletić je sledeći. Pretpostavljam da ćemo posle nekoliko nedelja od zabrane gej parade čuti i kada se sve sleglo Vaše nekakvo unutrašnje viđenje svega toga i Vaš komentar i ovo pitanje da li i to pokazuje da se odustaje od Evropskih integracija odnosno da li gej parada i slične manjinske inicijative i potrebe spadaju u taj korpus priče o Evropskim integracijama ili je to prosto stvar unutrašnje demokratizacije Srbije koja ide ovim ili onim tempom.

Goran Miletić: ima tu mnogo nivoa. Prvi nivo je ovo da li narod želi u Evropsku Uniju, dakle da li nam treba Evropska Unija i to pitanje opet pokrenuto i ja bih dodao na ono što je gospodin Živković rekao dakle da li nam treba Evropska Unija dok god većina građana Srbije ne razume šta sve znači Evropska Unija neće imati većinu. Dakle većina građana od onih koji čini mi se da jesu za Evropsku Uniju i dalje ne shvataju šta to sve znači i to će da ostane prilično dugo. Što se tiče elite gospođa Pešić je rekla da u Parlaemntu mi smo se nešto složili, pa jesmo pa nismo. Ja mislim da su Evropske integracije kao jedna teorija o naciji, dakle to je svakodnevni plebiscit i mi moramo svakim zakonom koji se usvaja, dakle kvalitetom zakona i primenom zakona da pokazujemo da jesmo za te evropske vrednosti, da jesmo za integraciju. Ako toga nema i ako mi samo usvajamo neke zakone čisto onako da se provučemo i da to bude nešto što zaista nema veze sa životom i da apsolutno, dakle ta primena je potpuno neadekvatna onda bojim se da od toga nema ništa. Što se tiče drugih, ali kažem opet može da se desi da sutra u parlamentu imamo 126 i više onih koji će biti faktički, ne mora formalno, dakle faktički protiv Evropskih integracija i mi moramo zaista kao civilno društvo da budemo spremni za to. Drugi deo koji se tiče upravo jedne druge stvari, ljudskih prava, dakle tu ne bi trebalo da bude nikakvih dilema, dakle to je zapisano i Ustavom. Kakav god taj Ustav bio ja se slažem da je on onako nekako proguran, da nije ustvari usvojen, ali je nekako proguran, ali svi međunarodni dokumenti i Ustav obavezuje nas na neka veoma jasna ljudska prava i sadržaj tih prava od kad smo članica Saveta Evrope, vrlo jasan. E sad u okviru toga imamo ovu famoznu paradu o kojoj smo svi, oko koje se digla prašina.

Vidim da svi ovde pominju to i političari, dakle politička elita uspela da nam proda priču. Dakle civilno društvo vrlo uspešno uspelo da nam proda priču i to je vezano za ljudska prava. Šta su uspeli da nam prodaju. Uspeli su da nam prodaju da oko jednog bazičnog ljudskog prava treba da postoji konsenzus svih u civilnom društvu. Dakle ako imate ne daj bože tri ili četiri nevladine organizacije koje su protiv parade, dakle samim tim to baš ne treba da se održi. Ako kaže pet organizacija, mi ne treba da imamo paradu ili ne treba Romima dati alternativni smeštaj. Mi dakle onda ne treba to da uradimo. To je prva stvar i za paradu su nam prodali tu priču da i političke partije, dakle sve političke partije moraju da se na ovaj ili onaj način saglase sa paradom. Jer ne daj bože ako je neka protiv onda mi ne treba da držimo tu paradu. To onda nije to. Dakle to je vrlo opasno ukoliko krenemo tako od parade tako ćemo i za ratne zločine i za diskriminaciju i za sve drugo. Dakle mi treba da imamo ljudi neki konsenzus dakle treba ono verovatno 250 poslanika da glasa za paradu da bi je imali i kao što malo pre na pauzi smo pričali evo neko je pomenuo kao Dačić kako hapse za Kolubaru jer su postigli politički konsenzus. Pa to je prvoklasan skandal. Paradigma onoga što se sada dešava je izjava dragog mi gradonačelnika Dragana Đilasa koji je meni beskrajno simpatičan i i sa kojim sam ja 92. godine uživao u slobodi okupljanja. Na protestima je bio kako se zvao komandant tog protesta 92. i ja mi smo upravo tu slobodu okupljanja jel te zahtevali od Miloševića pored nekih drugih zahteva. Šta nam govori gradonačelnik koji kažu da je vrlo bitna osoba. Ja verujem da on jeste bitna osoba u ovoj zemlji. Dakle on nam kaže pred auditorijumom milionskim da mi treba da budemo srećni zato što je on veoma otvoren u tome da negira ljudska prava. Dakle kaže on svi ostali vam neće reći da su protiv parade al negiraju to otvoreno, ali ja sam super jar vam ja kažem da vi ne možete da imate paradu i da su to gejevi i da je to fuj i da Romi ne trebaju da imaju alternativni smeštaj. On se ponosi pozivom na kršenje ljudskih prava, kršenje Ustava. Dakle mi treba da budemo srećni zato što on javno krši Ustav, a ovi ostali tajno. Dakle ovi ostali neće da ti kažu to. Dakle to je paradigma onoga danas. Postaju super ljudi koji javno se zalažu za kršenje ljudskih prava, dakle to je prilično opasna stvar. Sledeća paradigma je REKOM. Vrlo interesantna stvar kako to elita gleda. Dakle pretpostavimo da ne možemo da imamo suđenja za ratne zločine u obimu u kojem bi trebalo da ih imamo zato što je pravosuđe možda nezavisno. Pretpostavimo da je nezavisno i ako jelte nije i da kao mi ne možemo zbog toga da kao oni su nezavisni pa izvršna vlast ne može da utiče na njih. Dakle predsednik kao navodno u Srbiji ne može da utiče, ne može politička elita zato što su oni nezavisni. Ako je zaista tako onda politička elita može da stane iza REKOM-a. Dakle ako ne možete suđenja onda ok, imate, dakle imamo više od polovine koja bi mogla ako se, ako vas zaista zanima mogli biste to da uradite. Ako ste zaista iskreni, poenta je što nisu iskreni. Kao što nisu bili iskreni za ovu bezbednost oko parade, pa da je zaista bila bezbednost problem onda bi neko okrenuo telefon i rekao dođite evo da vam objasnimo koji su problemi bili bezbednosti. Niko nije zvao i niko nije objasnio nikakve delove oko bezbednosti. Treća stvar je veoma interesantna, dakle nezavisne institucije. Evo ovo prvi put iznosim javno. Dakle jedno tri dana pre parade, četiri dana dobio sam poziv od ombutsmána, čovek povredio nogu i došao čovek da se sastane s vama. Samo zbog vas sam došao. Ja se čudim što čovek zove tako odjednom naprimer u 11 za 2 popodne. Šta sad hoće. Kaže on, pazite to je organ, nezavisni organ za kog smo svi mi i lobirali i sve radili i koji bi trebao da stane iza ljudskih prava. Dakle koji bi trebao da kaže da neke nezakonite stvari nisu prihvatljive. I on nama kaže kao organizatorima, šta god vi odlučite ja ću vas

podržati. Dakle on implicira veoma otvoreno da mi treba da otkazemo paradu. Dakle on implicira veoma jasno da kaže šta god vi uradite to je ok. E sad dakle to je o paradi kako izgleda danas. Što se tiče poštovanja ljudskih prava da vidimo veoma je jednostavno kad se ljudska prava poštuju. Prvo sporadično i pod a) kada postoji pritisak Međunarodne zajednice i ako se uz taj pritisak daju neki fondovi. Dakle ukoliko se da novac i ukoliko postoji pritisak dok taj novac teče godinu, dve dana projekta nešto će se uraditi. Da li je to zakon neki onako će se usvojiti ili bilo šta drugo. Dakle to je taj neki kratkotrajni pritisak. Pod broj 2) postoje neki pomaci vezano za ljudska prava vezano za nevladine organizacije koje se bave zaista fokusirano, dakle nešto uspeju da urade u tome. Evo Fond se bavi ratnim zločinima sudske koalicije se bave diskriminacijom, Praksis se bavi Romima. Dakle tu postoji neki pomak. Postoji jasan fokus civilnog društva, a ne ono držimo se za ruke i radujemo se-i ono što je jako bitno 3) zbog čega je to sporadično tu je što je vlast razvila imunitet na ljudska prava. Dakle kada se, kada je organizam oboleo i sve ostalo, polako se razvija otpornost. Kako se razvila ta otpornost. Pa oni su shvatili da naprosto вреди kao vakcina. Ubacite nešto oslabljeno umesto nevladinih organizacija koje su opasne. Ubacite kao onu vakcinu pa malo oslabljene orgnizme i to su vam neke organizacije koje se ne bune. Neće previše da kritikuju vlast. Ne rade monitornig, ubace pod svoje skute i na taj način kaže vlast pa evo imamo tri organizacije koje nas podržavaju, a to su nezavisni glasovi i pod svoje skute. Tako da mi svi ovde koji ovde pričamo oni su prilično otporni na ovakvu vrstu skupova, ono što moram da vas razočaram budući da radimo svi u rights defence organizaciji koja radi na drugim kontinentima i svuda u Evropi, Srbija je trenutno mnogo bliža nekim drugim zemljama koje su mnogo dalje od Evropske Unije kao što su Rusija, Belorusija i Moldavija. Znam da deluje možda vama skandalozno, ali način na koji je vlast postupila prema Prajdu je potpuno identična onome kako se to radi u Rusiji, kako se to radi u Moldaviji i kako se to radi u Belorusiji. Znači ni Lukašenko, znači, ne radi bolje, verujte to je. Ja ne vidim. Evo sad u Belorusiji me zovu, njima počinje Prajd danas. Znači u Belorusiji danas počinje nedelju dana i oni ljudi čak i pod Lukašenkom će oni da izađu napolje pa imaju oni ta nn lica koja tuku. Imaju, imaju Rusi i svi ostali kao i svi ostali imaju ta nn lica i to potpuno u Srbiji deluje isto tako i naravno da im brane, kaže iz razloga bezbednosti javnog reda, morala, mira i svega ostalog. Što se tiče medija koje je Dinko pomenuo zaista ta kontrola i način na koji se vlast brani vezano za slobodu medija potpuno izgleda beloruski, to moram da vas obavestim. Ta priča: mi imamo pluralizam medija. Mi imamo 560 glasila, to je isto tako u Belorusiji. Oni kažu mi imamo 560, a to su sve zabavni, nije ništa informativno. Dakle nema ništa onog pravog i suštinskog nema. Tako je to u Belorusiji i ja potpuno vidim iste argumente ovde. Dakle odustaje država od ljudskih prava. Verujte neke čudne snage su u ovoj zemlji pobedile u vezi prajda. Ja se nadam da se neće u vezi slobode okupljanja desiti isto sa lustracijom da se potpuno odustane od lustracije. Što se tiče drugih stvari dešava se i još jedan fenomen da neke druge snage kidnapuju ljudska prava za svoj interes pa se tako jako puno u medijima može naći tekstova o ljudskim pravima Srba koji su na barikadama ili ovih ekstremista, ovih koji hoće da tuku itd. o njihovim ljudskim pravima imate jako puno u medijima i ono što je šokantno je da oni preuzimaju i rečnik ljudskih prava i preuzimaju sve ono što mi radimo kao organizacija za ljudska prava što je potpuno nevereovatno. Videli ste Dveri pričaju o napadu na njihove štandove od strane LGBT aktivista. Sad ljudi veruju u to. Sad vi ne možete da znate da ljudi veruju u to iako ti pitaš pitanje broj 1 otkud ti znaš da je on gej ili lezbejka.

Taj ako te je napao štand, kako znaš, jel mu piše na čelu. Dakle to su potpuno. Oni preuzimaju sve to jako dobro. To su ljudi već sad koji su obrazovani, koji jako dobro barataju terminologijom ljudskih prava i ono što je potpuno neverovatno. Mislim da sam to video u nekim slučajevima. Vlast mnogo više voli te da kažemo organizacije i ekstremiste nego ovako nas koji sedimo i koji smo građansko društvo. To je takođe još jedna opasna stvar. Ima veoma veze sa Evropskim integracijama, ali mislim da to većina ljudi uopšte ne vidi tu vezu. I poslednja stvar sa kojom završavam je stvar. Slažem se sa profesorkom Vodinelić da je Ustav bio taj momenat kada se počelo odustajati i tada se počelo polako da se odustaje i od punog poštovanje ljudskih prava, a neki uzlet je krenuo 2001, 2, 3. dakle išlo se ka tome da ovo postane zemlja u kojoj neke vrednosti jesu prihvaćene i čini mi se ono kad se upisivalo u Ustav da međunarodni standardi se prihvataju samo kad nisu u suprotnosti itd. to je bila jedna od mnogih stvari. Jedna od mnogih, mnogih stvari u tom Ustavu gde se tačno pokazalo da baš ovde ljudi ne bi baš da poštuju neke evropske vrednosti, da bi ipak nekako naročito u vezi ljudskih prava da se provuku ili da to ne bude normalna država.

Antonela Riha: hvala puno. Filip Ejodus je sledeći.

Filip Ejodus, fakultet političkih nauka. Ja bih se kratko vratio na pitanje koje nas je sve ovde okupilo, a to je da li Srbija odustaje od Evropskih integracija. I moj odgovor na to pitanje bi bio da Srbija kao vlast još uvek ne odustaje od Evropskih integracija ili ja to nisam uspeo da primetim, međutim ono što je jasno iz istraživanja javnog mnijenja to je da građani sve više, odnosno sve manje podržavaju članstvo u Evropskoj Uniji i to je jedan čini mi se paradoks zbog toga što nikada ranije nismo bili tako blizu Evropskoj Uniji kao što smo to danas. Međutim taj paradoks nije ništa nov u našem političkom životu zato što smo i Kosovo počeli da volimo tek kada smo počeli da ga gubimo. E sad, meni se čini da je taj paradoks ipak razumljiv i to iz nekoliko razloga. Najpre sve države koje su se približavale Evropskoj Uniji, odnosno njihovi građani su kako je taj proces tekao sve manje podržavali članstvo u Evropskoj Uniji i naravno postoje sad i oni argumenti da mi nismo dovoljno blizu da je taj pad počeo suviše rano. Međutim, postoje i druga objašnjenja zbog čega se to dešava. Kriza u Evropskoj Uniji pre svega monetarna. Dakle situacija je danas u Evropskoj Uniji daleko manje ružičasta nego što je to bila kada su druge države pristupale Evropskoj Uniji 2004. godine i naravno 3. i ključni razlog zašto je došlo do tog pada podrške jeste situacija sa Kosovom. Tu ću samo da raspakujem malo tu po mom viđenju odnos taj između stavova proevropskih i ako mogu tako da ih nazovem prokosovskih. Od 2000. godine pa do 2010. godine kolektivno javno mnijenje pa i državna politika su bili negde raspolučeni između dva stava koja su bila međusobno disonantna. Jedan je da treba ići u Evropsku Uniju, a drugi je da treba da se nikad ne odrekemo Kosova i da se borimo svim sredstvima, mirnim, diplomatskim, pravnim da se to Kosovo vrati. E sad naravno ljudi koji su pratili tu situaciju i koji znaju kako se kreću stvari u međunarodnoj politici njima je bilo jasno da će pre ili kasnije ta dva stava prosto se pokazati da su totalno disonantna i da jednostavno ne mogu da idu jedan s drugim, ali to vlasti nisu želele da prosto saopšte svojim građanima i kako država, tako i građani su bili. Ja ću se tu nadovezati na ono što je rekao kolega sa Novosadskog univerziteta na Džona Elstera i na jednu drugu teoriju iz psihologije, to je teorija kolektivne disonance. Prema teoriji kolektivne disonance ljudi, pojedinci, pa i kolektivi

moгу da imaju međusobno disonantne stavove, ali to stanje kolektivne disonance ne može da traje dugo, zato što to stvara jedno osećanje nelagode, osramoćenosti i pojedinci, pa i kolektivi imaju dve strategije na raspolaganju da prevaziđu to stanje kolektivne disonance ili individualne. Prva strategija je da se to ignoriše, odnosno da se negira da postoji disonanca i to je ono što je bilo na delu od 2000. do 2010. godine. Dakle raznim prvo ćutanjima, a kasnije i aktivnim negiranjem bilo je pokušaj na delu da se ukaže na to da su mogući i Kosovo i Evropa. Međutim od 2009., 2010. godine ta strategija nije više mogla da funkcioniše. I to je mislim u poslednjih par meseci postalo više nego očigledno i po nekim istraživanjima koje je Beogradski centar za bezbednosnu politiku sa CESID-om obavio u maju ove godine ne samo da sad mi kao analitičari smo svesni toga ili Međunarodna zajednica nego su građani svesni toga. Vi kad im postavite pitanje tada još većina je bila za Evropsku Uniju, takođe većina je smatrala da Srbija nikada ni po koju cenu ne treba da prizna nezavisno Kosovo i ono što je najzanimljivije meni bilo to je da je velika većina građana smatrala da Srbija neće moći da uđe u Evropsku Uniju ako se ne odrekne Kosova. I sad vi vidite da su i građani svesni da postoji disonanca između tih stavova i pošto strategija negiranja da disonanca postoji više nije moguća bilo je očigledno da će krenuti da pada rapidno podrška za jedan od ova dva stava. Znači ako ne može negiranje onda druga strategija od ova dva stava. Strategija je prosto da se ljudi odreknu jednog od ova dva disonantna stava. I sad zanimljivo je pitanje zbog čega su ljudi odlučili da uskraćuju podršku Evropskoj Uniji i evropskoj politici, a ne kosovskoj politici. Ja neću sad da ulazim u to. Puno bi nam pomoglo i teorija nacionalizma i svega i političkih mitova, neću da ulazim u tu priču. Ja ću samo da zaključim sa jednim malim predviđanjem, ako tako mogu da kažem. Ukoliko sve stvari ostanu iste, znači ukoliko se ništa ne promeni na planu kosovske politike Međunarodne zajednice ili naše politike prema Evropskoj Uniji i Kosovu meni se čini da će građani, a posle toga možda i političari, a možda i obrnutom smeru, da pronađu jedan novi način da se nose sa ovom disonancom. Pošto odricanje od evropskog puta neće biti moguće zato što je to jedan vrlo važan izvor legitimiteta političkim vlastima. Takođe neće biti moguće ni odricanje od kosovske politike zato što je ono snažno utemeljeno u nacionalnom mitu koje je vrlo teško prevazići. Meni se čini da je izlazna strategija iz te situacije to da građani i političari kažu mi hoćemo u Evropsku Uniju i Kosovo, ali Evropa neće nas i da na taj način prevaziđu kolektivnu disonancu. Ne da su se oni odrekli jednog od ta dva stava nego da se Evropa odrekla Srbije i da na taj način pošto Evropa neće nas, pošto Evropa nas ne voli mi ćemo da ostanemo da tavorimo negde na margini na periferiji i ta kolektivna disonanca će bar za neko vreme biti prevaziđena. Naravno svi ovi proroci posle Hrista znate šta rade. Ja ne bih da se usudim da predvidim. Hiljadu faktora može tu da utiče tu na taj ishod, ali ukoliko sve stvari ostanu iste meni se čini da to može da bude kolektivni odgovor na ovu kolektivnu disonancu. Hvala puno.

Antonela Riha: mnogi od nas ne veruju da li se u Evropi opšte razume, vodi računa o svim tim disonantnim tonovima

Gordana Igrić: ja ne bih bila toliko blagonaklona ni prema Evropskoj Uniji i njenim zvaničnicima jer ustvari mi već izvesno vreme slušamo tu licemernu poruku koja prvo dolaze od naših vladajućih struktura, pa takođe i od opozicije da može i Evropa i može Kosovo i isto tako imamo vrlo uzdržane političare evropske koje ne žele da otežaju

poziciju demokratskim snagama u odnosu na opozicione radikalnije snage i nikad nisu zaista izašle i otvoreno rekli, ne vi ustvari morate to da se odlučite, nego se to stanje tako održavalo izvesno vreme dugi niz godina. Na kraju smo sad u situaciji car je go i potpuno je sad jasna ta situacija da niti se može, niti ova vlast sada ima mogućnost da napravi odustajanje od Kosova zbog Ustava. Zbog toga što zapravo vodi politiku vrlo aktivnu poslednjih nekoliko godina. Troši pare na putovanja, lobira, znači ona pravi salto mortale ukoliko bi odustala praktično u ovom trenutku i rekla da, da mi smo spremni to da prihvatimo. Takođe treba razumeti da Evropska Unija ne može da pusti Srbiju at hok što bi se reklo ili da ih potpuno ostavi sa strane i kaže dobro nema veze, prisajediti ćeš se iz prostog razloga što ne može da ima nerešeno pitanje granica i ne može da ima nerešeno pitanje, unutar sebe ima državu koja ima stalni potencijal za konflikt. I sad to se vidi posebno u poslednje vreme sa nemačkim reakcijama, sa novim pominjanjem uslova itd. znači takva jedna politička realnost koja god nam se svidela ili ne ustvari moramo da je shvatimo i ustvari moramo da vidimo šta će sada da se događa ne bi li se prilagodili svemu tome. Ono što je predviđam, nadam se da će praksa da me pobije, je da će Srbija da dobije to pozitivno mišljenje, da će postati kandidat, da neće dobiti datum i da će praktično se pridružiti onoj grupi zemalja kao što su Makedonija ili Turska gde će to da postane jedno zamrznuto dugoročno natezanje u okviru koga onda unutar svake te zemlje nastaje novi populizam, nove tenzije. Evo pogledajmo Makedoniju. Od 2003. je kandidat. Ono što im se otvorilo najviše, otvorili su im se neki fondovi IPA fondovi, ali suštinski vi sad imate jednu populističku vlast koja na tom konfliktu sa Grčkom oko imena koji je vrlo sličan, bolan Makedoncima kao što je Srbima Kosovo praktično hrani taj nacionalizam unutar. Aleksandar Makedonski, atipizacija, dižu tamo trijumfalne kapije, prave neke, mislim da je 37 metara neka poslednja statua koju su postavili i da je to potpuno jedno ja bih rekla ludilo. Tako da u suštini to je ono što mi treba da gledamo. Ja ne vidim mogućnost da srpske vlasti i ove i one koja bi došla ko opozicija bi mogle da praktično urade nešto aktivno u smislu odustajanja od Kosova. Oni će ići na pregovore, oni hoće razgovarati, pokazivati dobru volju, ali suštinsko pitanje i dalje ostaje. Mi imamo Evropsku Uniju koja takođe nije jedinstvena i koja zaista zahteva. Posebno Nemačka koja vrlo odlučujući faktor da se praktično reši to pitanje. To ni jedna ni druga strana ne mogu da dobiju u ovom trenutku, to će da traje i u okviru toga možda se treba pripremati za jedno stanje ponovo nekog populizma koji će ovde da se rađa za povratak majci Rusiji, ne znam, izmišljanje kineske podrške itd. Znači to jeste jedan problem. Drugi problem koji ustvari naši mediji su donekle krivi, je što tako prate tu propagandnu poruku vlasti pa i onda kad je bila za to da se pridružujemo Evropskoj Uniji je to bilo potpuno nekritično izveštavanje. Tako da u ovom trenutku sada počinje malo da se vidi da postoje stvarno ozbiljni problemi nevezano Srbije i Evropske Unije. Bio je ono skoro bankovni kolaps. Ja ne znam koliko se to uopšte može videti u medijima našim. Mi imamo zaista ozbiljan problem u Evropskoj Uniji sa Evro zonom koja se ne zna još uvek kako će se razrešiti. Da li će neke zemlje ispasti iz Evropske Unije, promeniti svoju valutu, itd. imamo problem da su članice neke Evropske Unije zapravo postale gore nego ikad. Vi kad pogledate Mađarsku, ne znam ko to prati, u ovom trenutku, Zakon o medijima mađarskim je gori nego pod Miloševićevim vremenom. Bukvalno je sve zabranjeno. Ta vlast koja je relativno skoro izabrana ona skoro ima 70 % u Parlamentu i ona poništava sve druge zakone koje je prethodno Evropska Unija inzistirala da se usvoje kao što smo mi sad na papiru usvojili da bi se pridružila. Imate korupciju u Rumuniji,

imate organizovani kriminal u Bugarskoj. To je sve nešto što stvarno jeste objektivni problem Evropske Unije i nedovoljno mehanizama da se to spreči, da ne pričamo Grčku. Ja sad ne kažem da to nije svaki politički entitet zapravo ima unutrašnje probleme i živi je organizam, samo što je našoj javnosti to bilo predstavljeno kao jedan idealan cilj kome se sledi bez nekog posebnog ispitivanja. E sad kada već ne može da se izbegne vidi da to zaista jeste problematično unutar same te grupacije. Lakše je onda ovim vlastima da kažu pa evo vidite i ono tamo nije sjajno tako da u tom smislu ja vidim jedan tako produžen status kandidata koji će tako ići sve dotle dok neko odavde ne prinudi ponovo Evropu da zažmuri i da nam da neku mogućnost. Samo da spreči praktično radikalnije nacionaliste da dođu na vlast nego što su ovi sada. Mislim da nisam suviše crno videla ovo.

Antonela Riha: Gordana hvala. ima još neko ko nije do sada, Gorčin se javlja

Gorčin Stojanović: pa ispašće da sam došao kao nešto da zaključim, ali nisam. Naprosto sam se bavio nekim konkretnim stvarima koje se zovu pozorište. Ali šlagvort mi je manje više sve, ali otprilike ovo što je poslednje rečeno. Moj utisak je. Ja ne mogu da operišem bilo kakvim naučnim aparaturama, prosto to čime se ja bavim je nešto drugo, ali postoji nešto što je ustisak, a to je utisak da ja mislim da naše, Srbija je vrlo širok pojam, da li je odustala. Ne nije odustala. Ona ih nikada nije iskreno prihvatila Evropske integracije, ali joj ništa nisu smetale. Zato što mi još uvek imamo, toliko mnogo novaca dobijamo sa tih strana i budućnost jeste to. Ja sam, sad ću sebe citirati, što je vrlo nepristojno, ali nažalost moram zato što sam to tad preciznije formulisao nego što bi mogao sad. 2000. godine u proleće Dojče vele je imao svoju seriju kako zamišljate Srbiju u budućnosti pa sam naravno ja tu kontribuirao. Kad sam došao ustvari do kraja teksta i kad sam trebao da uradim nešto što ne volim ni u pozorištu da gledam, završne zaključke, a kamo li da to sad ja uradim. Da nešto predvidim ili da nešto sugerišem ili tako nešto. Ja sam prosto shvatio da će se desiti ovo što zapravo nije bilo teško pomisliti. Mi ćemo biti jedno, već jesmo, polupacifikovano društvo. Mislim da i na lajf tajm što bi se reklo ne postoji mogućnost, kako bi rekao, za onu vrstu populizma koji je imao Milošević. Mi naime to imamo samo se to sada zove Boris Tadić, prema tome nema ni jednog razloga da sad biramo nekog ko će nas i ovako sa tog koloseka izbaciti kad mi na tom koloseku stojimo. Signal je crveni i mi ćemo tu stajati i nekako iako postoji priča o tome kako se u Srbiji masovno umire od gladi u Srbiji se isključivo umire od holesterola. Zato što Srbi jedu za sto dinara, stotrideset grama pljeskavice. Nikad niko neće umreti od gladi u Srbiji, to se nikada nije desilo, ali od loše hrane hoće. To deluje kao štos, nije štos. Pogledajte statistiku, pogledajte vek i pogledajte koja zemlja najviše srčanih udara ima koji se zna se zašto nastaju. To je naša zemlja uopšte trombova ima u Evropi. Zato što mi najviše pušimo i najviše jedemo spaljeno crveno meso koje je užasno jeftino, neverovatno jeftino. Dakle ako se vi možete najesti za dve stotine dinara, a vi se možete najesti u Srbiji pljeskavica od 130 grama je 100 dinara sa sve dodacima koji su besplatni. Još vam 100 dinara ostaje da kupite, ja se ne razumem, cigarete, ali pretpostavljam da možete bar pola pakle za to da kupite, pa nećete umreti od gladi. U takvoj polupacifikovanoj državi strada samo po mom mišljenju samo jedna stvar. Ja dolazim iz te sfere pa mislim da je ona najvažnija kao i svakom. Strada kultura koja više ne postoji, ona se sad zove duhovnost ili duhovnos bez t. ili u prevodu na engleski na onom čuvenom bilbordu kad se ide u Novi Sad spiritiviti. Dakle taj spiritiviti je ono što je zamena za temeljnu i ključnu

stvar koja je nama kao što reče Borka bila ostavljena čega sam se ja najviše plašio. Dakle ok, znali smo da lustracije neće biti. To nema veze to je trgovina. Možda će nešto i biti ako bude bilo potrebno. Možda će biti, prosto progres ne pita Srbiju da ona nešto oće ili neće. Imate železnicu ona je užasno spora, najsporija u Evropi, ali je imate. Dakle nećemo ostati sasvim u rodovskom društvu u smislu materijalnom, ali u smislu spiritivitija mi idemo ispod i dalje od toga. Mi idemo unatrag. Srbi će se ponovo hvatati za šlic i za dugme kad vide popa i ništa im neće smetati da krste dete kod tog istog popa. To je ta što Borka reče istovremeni inferiornost i arogancija. To jeste jedno te ista stvar. Arogantan je samo onaj koji je inferioran. Ko ne može da podnese činjenicu da nije ni varvarin ni civilizovan, a mi smo upravo u tom među prostoru i to je jedno trajno stanje. Unutar tog trajnog stanja. Ja nemam nekih velikih vizija o tome da će se desiti a ili b. ponavljam, ne u našem veku. Prosto postoji nešto što je vremenski protok koji starenje generacija, stvaranje novih itd. neko ko je bio, petnaest hiljada ljudi koji su bili pre neko veće koji su izazivali devedesete mogu da izazivaju zgražanje, a zapravo nema razloga. To su ljudi, to su neka deca koja vole rđavu muziku. Ja volim rđavu muziku, jako volim rđavu muziku samo što u moje vreme, meni se čini da je Zdravko Čolić manje odvratn od doktor Igija. Verovatno da nije, da doktor Igi nije ništa manje odvratn. Dakle sve su to nekako periferna kretanja. Mislom da centralna tema promišljanja srpske budućnosti nije pitanje Evropskih integracija ili Kosova nego kako u jasno nerazrešenom odnosu, što zvuči kao oksimoron, ali ovo dakle u tom jasno, vrlo precizno, nerazrešenom odnosu kako proći dalje. U mojoj sferi, ovo što se trenutno dešava, to znači potpuno razdružljavanje i potpunu dehijerarizaciju bilo kakvih ne duhovnih vrednosti ili materijalnih vrednosti nego elemenata drugih. Ja imam u stvari osećaj da je Srbija. Svi govore o državi a nema uopšte društva i mi živimo u nekoj vrsti što bi rekao Granišar u strukturi saraja. U tom nesrećni naš veliki vezir nije tome kriv. Nije on radio na tome. Struktura saraja je odrođena i ona samu sebe perpetuiru i kako bih rekao mora da dođe Ataturk. Ali mislim da nema Ataturka na vidiku te u tom smislu sad, u tom našem saraju mi treba da vidimo gde nam je Han, hoće li biti Karadžoza nekog i šta ćemo da radimo. Na određeni način saosećam i uvek pa čak kad je ovkva stvar u pitanju sam. Mislom pričamo uvek iste priče ali uopšte se ne postavlja pitanje da li će Srbija biti u Evropskoj Uniji. Neće biti, naravno da neće biti, kako će biti, na osnovu čega će biti, zašto bi i na kraju krajeva i bila, ali će biti pred vratima Evropske Unije kao i Turska, 30 godina. Bojim se da mi nismo tako značajni da pored Bonstila i kad uđe još i Hrvatska u Evropsku Uniju verovatno će nastati jedna do dve baze. Mislom stvarno nismo tako veliki izvor napetosti da bismo bili važni. Naprosto to je oni i time ću završiti, što Dubravka Stojanović zove ispadanjem iz istorije. Mi smo iz istorije ispali pre 200 godina i na tom slepom koloseku ćemo tavoriti bez suštinske mogućnosti, ali i bez suštinske volje da stignemo iz tačke a u tačku b pod uslovom da smo uopšte i krenuli. Hvala.

Antonela Riha: Gorčine hvala. na samom smo kraju današnje debate. Nataša Kandić i Zoran Živković još jednom i možda eventualno ko se još bude javio. Molim da zaista ima još nekih desetak minuta do kraja

Nataša Kandić: ja bih volela da ono što budem rekla bude komentarisano. I čini mi se da bi bilo šteta da završimo ovaj skup a da ne vidimo šta dalje. Ovaj razgovor mi se čini važan i ako recikliranje prošlosti ima i nešto pozitivno čini mi se da posle mnogo godina

mnogo pojedinaca, rekla bih da je ovde mnogo pojedinaca ima potrebu da nešto učini ili reaguje na ovu političku situaciju. Neka smo i pre dvesta godina ispali iz istorije i da ne zaboravimo da je početak rata i dok je trajao taj rat do 95. godine mi smo odavde iz Srbije imali vrlo jak kritički glas. To su opet bili pojedinci, nisu bile nikakve nevladine organizacije ali taj glas je bio jak i ja mislim da tome treba da se vratimo. Danas smo ovde čuli dosta dobrih predloga i ja mislim da bi bilo dobro ako smo u stanju da ubuduće organizujemo i nastavimo ovaj razgovor i to da bude uvek u pojedinačnom kapacitetu. Nemamo mi zbilja da ne računamo nevladine organizacije, nego vratimo se onom što je bilo najbolje u ovom srpskom društvu. to su uvek bili pojedinci i da pokušamo da vršimo pritisak. I pošla bih od onoga što je Vesna rekla, Vesna Rakić i svi smo zapravo prihvatili. Do recikliranja prošlosti došlo je najviše upravo zbog one dve pravno političke činjenice kao što je rekla. To je one preambule u Ustavu iz 2006. pristajanje, prihvatanje te preambule i od strane onih koji su u to vreme bili opozicija. Mislimo na Demokratsku stranku i istakla je onu drugu činjenicu a to je stvaranje koalicije Demokratska stranka i SPS i ona deklaracija o pomirenju. To je uslovalo to recikliranje prošlosti. I sada šta nam preostaje. To je više njih reklo. I Vesna i jedna i druga i gotovo svi da ipak mi moramo da pronađemo neke tačke u ovom političkom polju sa kojih možemo neka pitanja da proguravamo kako Vesna kaže ili da otvaramo taj prostor. Ja se ne bih tako lako pomirila da kažemo da smo ispali iz istorije. Eto, imaćemo zamrznutu tu kandidaturu. Ja mislim da treba da kažemo da i Evropska Unija mora da ima jednu novu strategiju. Pazite najozbiljnije u tom procesu pridruživanja i najveći pritisak proizvod je toga da se utvrdi taj datum početka pregovora. Tada se otvara i pitanje rasprava, tada se vrši pritisak na ta različita najvažnija pitanja koja čine taj evropski vrednosti sistem. Da pokušamo da im to kažemo da je otvaranje početka pregovora možda jedan izlaz iz ove situacije kada više neće moći da se postavi pitanje kako napraviti zbilja pozitivnu regionalnu saradnju i pitanje Kosova. Da znači postavimo to pitanje da na kraju ovog skupa možda napravimo jedno pismo. Zašto. Treba da vidimo kako ćemo da počnemo. Vesnin predlog je kako da reagujemo kada počnu izbori odličan. Ali dajte da ne ćutimo. Da kako kaže Dinko koji ovih dana stalno priča, važno je da ne ćutimo nego moramo nešto da uradimo, da pokušamo da ubuduće organizujemo ovakve skupove, da svako može. Imamo nekoliko tu organizacije koje imaju kapacitete da mogu da organizuju, da se pojavljujemo u tom pojedinačnom kapacitetu i da jednostavno nametnemo svoj glas makar se ga mediji ne objavljivali. Imamo internet, imamo fejsbuk, imamo tviter. Možemo da funkcionišemo preko tih društvenih mreža samo da ne ćutimo, nego da idemo. Predlažem da napravimo jedno pismo, ne znam kome bismo ga uputili možda i Evropskoj Uniji, možda i vlastima da svi potpišemo u pojedinačnom svojstvu i da onda vidimo da sledeći put tačno predvidimo kada da napravimo da počnemo da pridobijamo više ljudi i da nametnemo jednostavno taj kritički glas koji, svesni smo ovde, postoji potreba. Nekada smo to dobro radili i ne treba da ćutimo. Eto toliko.

Antonela Riha: hvala Nataša. Ja se izvinjavam Radetu Radovanoviću koga sam preskočila. Rade rekao si sasvim kratko i molim te da tako i bude. Zatim Zoran Živković

Rade Radovanović: u najkraćem, a na tragu i ovoga što je Nataša sada rekla. Ja sam pre nedelju dana upoznao zahvaljujući Fondu za humanitarno pravo i gospođi Nataši Kandić četvoricu ljudi koji su bivši pripadnici 37. odreda PJP, Posebnih jedinica policije. Dva,

tako se to zvalo Borka, Posebne jedinice policije. Dvojica od tih ljudi, dva čoveka, od njih četvorice bili su pod posebnom policijskom zaštitom kao zaštićeni svedoci takva nam je država Srbija, da bi pošto su bili štice tako od svoje jedinice, od svoje države pobjegli glavom bez obzira zajedno sa svojim porodicama, zajedno sa svojom decom. Ta četvorica ljudi, ja se plašim za njihove porodice, se nalaze u realnoj opasnosti da budu likvidirani u zemlji Srbiji. To je stanje stvari. Možda ja malo preterujem, ali mislim da zaista razmišljajući o tome šta konkretno može da se čini i na čemu da se mi kao građani pojedinci, kao stručnjaci pre svega. Vi i ja sam novinar angažujemo. Mislim da treba polaziti odnekih najugroženijih ljudskih prava. Detalji u vezi sa ovim slučajevima, nešto se moglo pročitati u Danas-u, ali se mnogo više toga detaljno nalazi u Fondu za humanitarno pravo, prema tome obratite se Nataši i drugima. Slučaj proj dva. Stvar je principa simbola. General Vlado Trifunović dvadeset godina pošto je spasio 220, 300 ljudi skapava, da ne kažem strašnju reč u 9 kvadrata te zgradurine dole u Karađorđevoj. Prošle godine je pravosnažno oslobođen svih optužbi za izdaje itd, skraćujem priču, međutim Ministarstvo odbrane države Srbije ne da stan generalu Vladi Trifunoviću i pored pravosnažne odluke Vrhovnog suda Srbije. Ministarstvo odbrane i ja sam ih nazvao i mislim da su oni jedan od ključeva u Srbiji i srpskom bratstvu neće da oprostimo to šta je Trifunović učinio. I dok mi imamo ta srpska bratstva tako organizovana i dok mi imamo ljude koji su rešili da verujući da Srbija ide ka Evropskoj Uniji tako organizujući progovara o ratnim zločinima, govori o Srebrenici, govori o zločinu koji su počinjeni na Kosovu. Pogledajte kosovsku Knjigu sećanja, pa ko ne zna videće zašto se prećutkuje i tako dalje. Imaćemo ovakvu situaciju i više nije uopšte bitno da li Srbija hoće u Evropsku Uniju ili neće. Suština je da je Srbija od Evrope što se mog površnog uvida tiče dalja nego što je to bila naprimer 2000. godine

Antonela Riha: dobro, naravno pitanje je da li mi svi treba da se pomirimo sa takvom jednom konstatacijom

Rade Radovanović. Ja to i predlažem kao jedan od konkretnih vidova delovanja. Ajte da istinske nevladine organizacije na osnovi elementarnih ljudskih prava, zaštite života, ugroženih ljudi kažemo, kažu, kažete, ovi su ljudi ugroženi, tražićemo njihovu zaštitu. Od koga tražimo. Tražimo od države koja je oličena u predsedniku vlade u

Antonela Riha: dobro, ali ipak da se vratimo na temu i da završimo, a to je pitanje Srbije, Evropske Unije, da li se odustalo i šta pojedinci mogu da urade ili nevladine orgnizacije ili određene institucije koje to konkretno pomoći.

Zoran Živković: nije mi baš bila ambicija ponovo da dajem zaključak. Mislio sam da ukažem na dve stvari koje mi smetaju. Jedna je više onako lična, a druga nije. Ajde prvo ova druga. Crkva. Uloga crkve u Srbiji. Strašna je uloga crkve u Srbiji, mislim da je precenjena. Crkva ima uticaj na ovaj narod i na građane ove države onoliko koliko ima vernika na liturgijama puta pet. To znači nula puta pet. Ili 0,000 nešto puta pet, vrlo malo. Ta zloupotreba crkve od crkvenih visokodostojnika, političara. Posebno od ovih koji drže vlast, ali i od ovih drugih. To je problem. Jer crkva kao crkva jedan veliki NGO sa lošom strukturom unutrašnjom, sa puno kokošara, sa dosta dobrih ljudi, ali to dosta je opet je 0,0 nešto procenata od ukupnog broja ljudi koji nose te uniforme. Prema tome ja tamo

znam jako dobro ljude, ljude koje visoko cenim i znam buljuk svega i svačega što se muva oko te crkve. Ali da je crkva važna za definisanje nekog kolektivnog duha u Srbiji, potpuno, mislim da je to potpuno pogrešna procena. Isto važi za akademiju, isto važi za neke druge marginalne stvari koje za Dobricu Ćosića, Konuzina. Sve su to opravdanja vlasti koja god da je bila, opravdanja vlasti da eto neko ko ima istorijsku, vekovnu ulogu, tu ne mislim na Ćosića, ali na crkvu da, u našoj državi da je on važan pa eto moramo i njega da čujemo. Srpska pravoslavna crkva je postojala i od 2000. pa do 2003. pa šta se tad desilo da je crkva nešto. Šta je rekla, šta se desilo a da je crkva proizvela bilo kakav problem za te tri godine. I sad prelazim na taj drugi lični deo, a to je kad čujem za poslednjih jedanaest godina stanem ispred crkve. Znači nije to jedan monolitni period. Prvo kad kažete šta se desilo u jedanaest godina poslednjih, a ja vas pitam šta je bilo pre toga. Pa pre toga je bilo dobro. Ili je pre Miloševića bilo dobro. Ili je pre Tita bilo dobro. Kad je u Srbiji bilo dobro u smislu da su poštovana građanska prava da smo bili blizu Evrope ili bilo šta da mi sad nazivamo standardima. Jedino vreme, vrlo subjektivno naravno ovo govorim kad je ličilo da to može da bude u Srbiji su bile te nesretne 2000, 1, 2, 3. tad je ličilo. Samo da vas podsetim čega tad nije bilo u Srbiji, nije postojalo. Nisu postojale Dveri do 2004. godine, Naši, 1389., Obraz, Borko, Đilas, Palma, Mrkonjić, Škundrić, Konuzin, kao važni činoci vlasti. Neću da pričam o ministrima o vukovima i sličnim. Znači to nije postojalo u vreme od 2000. do 2004. godine. I to je jedan, naravno da sam ja potpuno subjektivan u toj priči, ali bih voleo da čujem objektivne razloge kojima će neko da me demantuje. Šta da se radi. Naravno da smo se vratili na početak 90-tih. Znači od 90. godine nije bilo rata, još uvek. Još uvek je to ličilo da smo blizu. Imali smo još eho Ante Markovića i taj neki kao standard i mi smo sad isto na toj poziciji. Ratova verovatno neće biti zato što smo već pobedili sve ratove koje smo imali. I to više nikome ne pada na pamet, ali mislim da je u pitanju kako delovati unutar države da se stvori neki novi entuzijazam, da se izaberu neke nove snage. Mislim naravno pričaćemo ovako i treba to da radimo, jedni drugima ćemo napisati pismo, ali ne at hok ovako nego da ga. Na tome se radi malo duže, ali mislim da imamo ono što nas čeka za jedno deset meseci, a to su izbori. I sad ovako vrlo arogantno, inferiorno i prepotentno mislim da treba da pustimo narod da izađe na te izbore i da se kvalifikuje za to da li imamo šanse da idemo dalje ili ne. Kvalifikovat će se tako što će sam bez bilo kakve velike naše ili bilo čije kampanje da izađe u malom broju. Ja sam siguran da će izlaznost na sledeće izbore biti ispod 50 % da neće biti baš takav dogovor da se svi dogovore pa da podignu kao kad je bilo oko Ustava na preko 50 %. Naravno izbori će biti legalni i bez toga, ali će to biti veliki šamar legitimitetu bilo koga ko bude izabran posle toga. I to će biti poraz svih, svih stranaka koje učestvuju na tim izborima. Posle toga time se, ne narod nego građani Srbije će se time kvalifikovati da i Evropa i NGO i dobri ljudi u partijama, crkvama, ne znam gde već, da se ponovo angažuju i da ponovo nađemo neku energiju koja se taložila od 90. do 2000. godine kad je eksplodirala u ono što je bio 5. oktobar. Ja mislim da ako su tačne ocene da smo mi ispali iz istorije, da od ovog naroda nema ništa, da crkva vodi glavnu reč, onda nema, mi ne možemo da učinimo ništa. Ako su te procene tačne mi možemo da sedimo ovako i da pričamo i da se lepo družimo, ali da pokrenemo nešto, nikada. Ja mislim da ne postoji, da te polazne činjenice nisu tačne, da naravno imamo još uvek vremena da budemo u tom boljem delu istorije, da je crkva kao što sam rekao jedan veliki NGO koji troši puno para i ne radi ništa, ali bez uticaja na život i da kod građana postoji tih 48 ili nešto malo više te nesvesne želje o tome šta je Evropska Unija, ali opet svesne

želje da se uđe u to zato što ovo ne valja ništa i što im se to čini boljim. Niko svesno, realno ne misli da treba da uđemo u carstvo rusko ili evro azijsko ili bilo koje. To su parole, ali nemate da nađete deset ljudi u Srbiji koji to stvarno žele. Svi bi hteli da budu srpski nacionalisti u Parizu, Briselu, Londonu. Ne u Minsku ili u Sibiru ili ne znam gde. Prema tome molim vas nemojte da kažete nikad više 11 godina, bar kad sam ja tu, pošto mi onako preskače srce, a i mislim da objektivno nije tačno i mislim da sledeći izbori će, puno odgovora će nam dati sledeći izbori. I o tome ko je koliko lagao i koliko je narod ukapirao ko je koga lagao i mislim da će nam dati putokaz kuda dalje da oni koji žele da guraju ovu Srbiju napred da je poguraju napred i ovo treće neću da kažem pošto sam preterao.

ha: sledeći put ovo treće. Vesna Petrović.

Vesna Petrović: mogu ja samo jedan kratak komentar na nešto što je ovde rečeno. Spomenut je taj koncert ili kako se to zove manifestacija koja se zvala Volim 90-te. Nije se zvala Volim muziku 90-tih, nego se zvala Volim 90-te i to je za moj, po mom mišljenju duboko nepristojan izraz. Mislim kako neko može da voli uopšte 90-te. Možda muziku može ili kulturu ili tako to. To je za mene znak da se vraćaju neka stara, nespojivo i to je za mene znak da se vraćaju neke druge snage ovde na scenu i što je koliko sam videla, ja se izvinjavam nisam došla na početak, napomenula i Vesna Rakić kada je govorila o tome da je to ustvari učinjeno onog momenta kada je usvojen novi Ustav i drugi slučaj kada je Demokratska stranka napravila veliki istorijski sporazum sa SPS-om. Sledeća stvar koja je spomenuta ovde je general Trifunović i to kako država ne reaguje na ono što se njemu dogodilo. Ono što mene zabrinjava od početka slučaja Trifunović da se od tih 220 porodica, dece koja su bila u varaždinskoj kasarni i njihovih roditelja nikad nisu pojavili ni na jednom skupu koji je organizovan kao podrška generalu Trifunoviću. Što mi opet govori o tome da naše civilno društvo, odnosno građani uopšte nemaju tu svest o solidarnosti, o tome da nešto treba da učine. Mislim da postoje neki koji to znaju i mnogi od njih su ovde prisutni i zato mislim da Natašina ideja nije loša da mi moramo da nekako počnemo da animiramo i mi smo se sami nekako umrtvili jureći neke naše projekte i opstanak itd. i to me dovodi do toga da mislim da je jako važno da se dva ministarstva o kojima se retko govori kao strateškim ministarstvima, a to su Ministarstvo obrazovanja i Ministarstvo kulture nekako preuzmu što pre, a posle ovih izbora za koje Zoran tvrdi da niko neće izaći.

Antonela Riha: Vesna hvala puno. I zaista smo na samom kraju. Dosta ideja se čulo i nekih inicijativa. Ja pretpostavljam da će se ovaj skup nastaviti možda i u nekom drugom formatu. Dinko Gruhonjić

Borka Pavićević: samo jednu rečenicu. Izašao je Zoran Živković, pa mi je žao. Želim to da osvestim, a to je nikako kritički način govora ne znači neaktivnost. Ne znam od kad je to spojeno. Žao mi je što je on otišao. Dakle niko ne sedi skrštenih ruku celog dana a ima kritičko mišljenje o onome što zapravo može da uradi i što radi. Samo sam htela to da kažem. Ne znam odkud ta u nas da kažem neuvažavanje kritičkog mišljenja kao produktivnog mišljenja, odnosno to ne znači da ako čovek je pesimista kako se to obično kaže da on nije inače produktivan. To me malo podseća opet na neku nacionalnu osobinu

što bi rekla Vesna da se nikad ne vidi gledaj što onaj čini, a ne šta onaj priča. Dakle mislim da ovaj skup ima sasvim dovoljno legitimiteta da na bazi onoga što ljudi koji ovde sede čine svakodnevno ili koliko god mogu i sa tim da istovremeno i budu kritični prema onome što se oko njih događa. Samo sam to htela da kažem, a žao mi je što je Zoran izašao.

Dinko Gruhonjić: ja oću samo da se zahvalim i da kažem da mi se od svega najviše dopala ideja iako ja nikad nisam bio u tom smislu politički opredeljen za bojkot sem kad je Ustav Srbije bio u pitanju, ali mislim da ću sad po prvi put apsolutno biti opredeljen za bojkot izbora i za oduzimanje legitimiteta političko eliti u Srbiji koja je, unisono ne valja kako bi rekao, tako da možda možemo o tome da se dogovaramo. Kao sad po receptu Dobrica Ćosić nobelova, znači izadete na izbore i nacrtate Miki Mause ili Dobricu Ćosića ili

Borka Pavićević: moraš to da objasniš nije mi jasno

Dinko Gruhonjić: ne, ne. To je samo, da nije loše se braniti na taj način

Antonela Riha: u svakom slučaju hvala vam što ste bili danas na ovoj debati koju je organizovao fond za humanitarno pravo i Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Hvala vam što ste bili i imali svoje određene ideje. Ja sam sigurna da će se o njima i dalje razmišljati. Hvala još jednom.